

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi

Sayı: 66, Bahar 2020, s.331-362

Makalenin geliş ve kabul tarihleri: 07.01.2020 - 16.04.2020 (Araştırma Makalesi)

DERNEKTEN SİYASAL PARTİYE: TOPRAK, EMLAK VE SERBEST TEŞEBBÜS PARTİSİ (T.E.S.T.)*

Ayça YENİLMEZ KOYUNCU**

ÖZ

Türk siyasal hayatında siyasi partilerin yeri, işlevi ve var olma süreçleri pek çok açıdan önemli bir yer tutmaktadır. Zira bir siyasal fikrin dışı vurumu olarak hayata geçen siyasi partiler, içinde bulunduğu dönemi inceleme açısından fikir verirken, günümüze ve geleceğe dair çeşitli çıkarımlar yapmaya da olanak sağlamaktadır. Bu açıdan Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi gerek kurucu kadrosu gerekse ortaya koyduğu siyasal fikirler açısından oldukça ilginç bir tablo çizmektedir. Zira partinin kurucuları, siyasi partiyi kurmadan önce fikirlerinin hayata geçebilmesini sağlamak adına bir dernek kurmuşlar ve faaliyetlerine bu dernek doğrultusunda başlamışlardır. Dolayısıyla makalede Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin temeli olan Gayrimenkul Sahipleri Derneği'ne de değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çok Partili Hayat, Dernek, Muhalefet, Parti, Türk Siyasal Hayatı.

FROM THE ASSOCIATION TO THE POLITICAL PARTY: LAND, PROPERTY AND FREE ENTERPRISE PARTY

ABSTRACT

In many aspects function, place and existence of political parties have always been an important factor in Turkish political life. Political parties arouse as expressing a

* Bu makale Dernekten Siyasal Partiye: Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi (T.E.S.T.) isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Doktora Öğrencisi, ayca-yenilmez@hotmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-1895-5476>).

political idea, on one hand day give opinion about their existing period on the other hand they can be function as deducing about the future. From this standpoint, Land Property and Free Enterprise Party draws a very remarkable picture in terms of the political ideas that founding cadre revealed. Because the founders of the party set up an association in order to make their ideas pass by, they established a political party, and they started their activities towards this association. Therefore, the Association of Real Estate Owners, which is the foundation of the Land, Property and Free Enterprise Party, is also mentioned.

Keywords: Association, Multi Party Life, Opposition Party, Party, Turkish Political Life.

Giriş

Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından bir gün sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanarak, İsmet İnönü'yü Cumhurbaşkanı olarak seçmiştir.¹ Cumhurbaşkanı İnönü, Celal Bayar'ı Başbakan olarak görevlendirmiş ancak Bayar'ın kısa bir süre sonra görevden çekilmesi sebebiyle 25 Ocak 1939 tarihinde Refik Saydam, başbakanlık koltuğuna oturmuştur.² Söz konusu dönem içerisinde Almanya, Polonya'yı 1 Eylül 1939'da istila etmiş ve İkinci Dünya Savaşı başlamıştır. İngiltere ve Fransa'nın, Almanya'ya savaş ilan etmesiyle savaşın etki alanı genişlemiş ve savaş tüm dünyayı derinden sarsan bir hal almaya başlamıştır.³ Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'na karşı olan tutumu ise ülkenin işgale uğramasına izin vermemek ve savaşa dahil olmamak üzerine kurulmuştur.⁴

Söz konusu dönem içerisinde Türkiye'nin ekonomisi tarıma dayanmaktadır ve bu nedenle de nüfusunun büyük bir kısmını tarımla uğraşan kesim oluşturmuştur. Dolayısıyla devletin savaş sebebiyle sayıları bir milyonu bulan erkeği askere alması, tarım üretiminde ciddi bir azalışı da beraberinde getirmiştir. Bu süreçte üretim hızla düşmeye devam ederken, çiftçi tahılını karborsaya vermeye başlamış ve bu durumdan sadece tarım sektörü değil, imalat sanayisi de ciddi bir yara almıştır.⁵ Yaşanan tüm olumsuzlukları

¹ **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2011, s. 519. Ayrıca bkz. **Cumhuriyet**, 12 Kasım 1938, s.1.

² Sina Akşin, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007, s. 232.

³ 1 Eylül 1939'da başlayıp, 8 Mayıs 1945'de Avrupa'daki bölümü nihayete eren savaş 6 yıl boyunca tüm yalnız Avrupa'yı değil tüm dünyayı sarsmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz; Akşin, **a.g.e.**, s. 233.

⁴ Baskın Oran, "Dönemin Bilançosu", **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I:1919-1980**, Baskın Oran (ed.), İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 387.

⁵ Çağlar Keyder, **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011, s.140-142.

önlemek için özellikle savaş döneminde CHP hükümetleri, ülkenin iktisat politikasını belirlerken iki önemli husus üzerinde durmuşlardır. Bunlardan biri ülkede oluşan mal kıtlığının yarattığı sorunları gidermek bir diğeri ise bu sorundan beslenen bazı kişilerin aşırı kazanç elde etmelerini önlemektir. Söz konusu sorunları gidermek amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, Refik Saydam Hükümeti'ne ekonomi ve savunma alanlarında geniş yetkiler veren "Milli Müdafaa Kanunu" kabul edilmiştir.⁶ Kanun, 26.01.1940 tarihinde ve 3780 yasa numarasıyla yürürlüğe konulmuş,⁷ bu sayede hükümet sanayi ve maden işletmelerini kontrol etme, üretim ve işletme açısından değişiklik yapabilme gibi çeşitli yetkiler elde etmiştir. Ayrıca ücretli iş yükümlülüğü, çalışma saatlerinin uzatılması, ödenen ücretlerde sınırlandırmaya gidilebilmesi, ithalatta ve ihracatta asgari fiyatları belirleme, temel malların ise vesikalar aracılığıyla dağıtımını yapma gibi yetkiler de hükümetin elde ettiği kazanımlardan sayılabilmektedir.⁸ Milli Müdafaa Kanunu bir diğer adıyla ise Milli Korunma Kanunu'nda, 1940 ve 1945 yılları arasında 4 kez; 18 Ocak 1940 ile 15 Haziran 1960 tarihleri arasında yürürlükte kaldığı süre boyunca ise toplamda 13 kez değişiklik yapılmıştır.⁹

Milli Korunma Kanunu'nun, 1.¹⁰ ve 2.¹¹ maddelerinde hangi sebep ve şartlar altında uygulanacağı açık bir biçimde ifade edilmiştir. Söz konusu maddelerde de belirtildiği üzere Milli Korunma Kanunu'nun uygulanma şartı, ülkenin seferberlik veya harbe girişine bağlanmıştır. Kanunun hayata getiriliş amacı ise Cumhurbaşkanı İsmet İnönü imzasıyla çıkarılan kararnamede şu biçimde açıklanmıştır:¹² "3780 numaralı Milli Korunma Kanununun birinci maddesinde derpiş edilen hallerde nazaran Avrupa'daki harp hali,

⁶ İsmet Binark, **Türk Parlamento Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi- VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara, 2004, s. 117.

⁷ **Resmî Gazete**, 26 Ocak 1940, s.13213.

⁸ Murat Koraltürk, "Türkiye Ekonomisi", **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, C.17, s.591.

⁹ Öztürk Erdoğan, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında İzmir'de Beslenme Sorunu", **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, C.IV, Sayı:11, s.147.

¹⁰ "Madde 1 – Fevkalade hallerde Devletin bünyesini İktisat ve Milli müdafaa bakımından takviye maksadıyla İcra Vekilleri Heyetince, bu kanunda gösterilen şekil ve şartlar dairesinde vazife ve salahiyetler verilmiştir. Fevkalade haller şunlardır: A – Umumi veya kısmi seferberlik – Devletin bir harbe girmesi ihtimali, C – Türkiye Cumhuriyeti'ni de alakalandıran yabancı Devletlerarasındaki harp hali." Ayrıntılı bilgi için bkz. **Resmî Gazete**, 26 Aralık 1940, s. 13213.

¹¹ "Madde 2 – İcra Vekilleri Heyeti, fevkalade hallerin zuhuruna binaen, bu kanunla kendisine tevdi edilen vazife ve salahiyetlerin ifa ve istimaline lüzum hâsıl olduğunu görünce derhal kanunun tatbikine başlayarak keyfiyeti ilan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arz eder." Ayrıntılı bilgi için bkz. **Resmî Gazete**, 26 Aralık 1940, s. 13213.

¹² **Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)**, 30-18-1-2-90-16-9-3780/030-18-01-02-90-16-9.

*memleketimizin iktisadi bünyesinde tesirler yapmağa başladığından sözü geçen kanunda derpiş edilen fevkalade salahiyetlerin ihtiyaç nispetinde tatbikine geçilmesine İcra Vekilleri Heyetinin 19.2.940 içtimaında karar verilmiştir.” Öngörülen şekilde Milli Korunma Kanunu çerçevesinde devlet yönetimi, birtakım tedbirlere başvurarak ülkede var olan ya da olması muhtemel sorunları engellemeye çalışmıştır. Bu doğrultuda devletin yetkili mercileri tarafından, gerekli görülen mal veyahut malzemelere el konulmuştur. Söz konusu malzemeler çeşitlilik göstermekle birlikte bazen saman, bazen ot dahi olmuştur.*¹³

Bu dönemde Refik Saydam Hükûmeti, Milli Korunma Kanunu doğrultusunda fiyatları denetim altında tutarak ekonomideki gidişatı denetlemeyi tercih etmiştir. Hükûmet, söz konusu politikasında başarılı olmuş fakat ithalatta yaşanan sorunlar nedeniyle pek çok mal ortadan kalkmış ve karaborsa yüzünü iyiden iyiye göstermeye başlamıştır. Ancak Başbakan Refik Saydam’ın vefatı üzerine ise 9 Temmuz 1942 tarihinde yerine Şükrü Saraçoğlu getirilmiştir. Yeni kurulan hükümet sıkı fiyat denetimi uygulamasını değiştirerek, fiyatları serbest bırakmıştır. Yaşanan bu değişim en çok tüccar ve sanayiciyi olumlu etkilemiş ancak dar gelir sahibi kesimin ekonomik durumu daha da kötüleşmiştir.¹⁴

Ekonomik durumun dışında Türkiye’nin siyasal yaşamına bakılacak olunursa en büyük değişimlerden birinin, 21 Temmuz 1946 tarihinde gerçekleştirilen milletvekili seçimi olduğu göze çarpmaktadır. Zira seçim, pek çok ilki ve tartışmayı da beraberinde getirmiş, ülke tarihindeki “tek dereceli seçim sisteminin” uygulandığı ve birden fazla partinin katıldığı ilk ve tek milletvekili genel seçimi olmuştur.¹⁵ Türkiye, 1946 seçimleri ile birlikte çok partili siyasal hayata fiili olarak geçiş yapmış ve Başbakanlık koltuğuna Recep Peker oturmuştur.¹⁶

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin uluslararası boyutuna bakıldığında ise Türkiye açısından, savaş sonrası oluşturulacak olan düzene dâhil olmanın bir zorunluluk haline geldiği ifade edilebilir. Zira 1945 senesine gelindiğinde İkinci Dünya Savaşı’nın nasıl sonuçlanacağı görülmeye başlanmış ve bu sebeple dünyaya yeni bir şekil verilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

¹³ BCA, 30-18-1-2-97-111-14.

¹⁴ Akşin, a.g.e., s. 236.

¹⁵ Cemil Koçak, **Geçmişiniz İtinayla Temizlenir**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011, s.528; Seçimin sonucunda CHP 397 milletvekili, DP ise 61 milletvekili ile T.B.M.M.’de temsil hakkı kazanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011**, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2012, s. 8.

¹⁶ Akşin, a.g.e., s.245.

Bu noktada özellikle ABD ve Sovyetler Birliği'nin iki büyük başat güç olarak ortaya çıkmasıyla, aralarındaki diplomatik münasebetler ciddi bir önem kazanmış ve bu yeni yönelim dünyanın gidişatını tamamen değiştirmiştir. Savaş sonrası, özellikle 1947 senesinin başına kadar ABD ve Sovyetler Birliği iyi derecede diplomatik ilişkilerini sürdürmüş ancak bu tarihten sonra söz konusu iş birlikleri yavaşça ortadan kalkmaya başlamıştır. Bu süreçte Amerikan kamuoyunda yaratılan “kıızıl tehlike” korkusuyla hem halkın hem de yöneticilerin Sovyetlere olan bakış açısında ciddi bir değişim yaşanmaya başlanmıştır. Yaşanan bu değişimin ilk somut göstergesi, dönemin ABD Başkanı Harry Truman'ın 12 Mart 1947'de ABD Kongresi'nde yaptığı konuşma olmuştur. Konuşmasında Truman, ilk kez dünyanın iki kutuplu ideolojinin arasında bölünmek üzere olduğundan bahsetmiş ve Başkanın söz konusu konuşmasıyla ortaya çıkan “Truman Doktrini”, Amerikan Kongresi'nde “Yunanistan ve Türkiye'ye Yardım Yasası” olarak yasalaşarak 22 Mayıs 1947'de Truman'ın imzasıyla yürürlüğe girmiştir.¹⁷ Doktrin sayesinde ABD, Türkiye ve Yunanistan'a askeri ve ekonomik açıdan yardım etmeyi kabul etmiş ve bu sayede Sovyet tehdidinin Yunanistan ve Türkiye'yi etkilememesi amaçlanmıştır.¹⁸ Böylelikle dünya iki zıt düşüncenin etrafında kutuplaşmaya ve ülkeler birbirinin tarafı ya da düşmanı haline gelmeye başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında Türkiye'nin yaşadığı iç ve dış olaylar Gayrimenkul Mal Sahipleri Derneği'nin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Bu çalışmada Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin (T.E.S.T.) dernek yapısından çıkarak bir siyasi partiye dönüşmesi ve bu partileşme ihtiyacının hangi nedenlerden kaynaklandığı, değişimin sonuçlarının ne olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Üzerinde detaylı bir çalışma bulunmayan T.E.S.T. Partisi, hem fikirleri hem de partinin kurucularıyla ilginç bir profil çizmiştir. Ancak partinin genel yapısının ve durumunun anlaşılabilmesi için öncelikli olarak dernek halinde gerçekleştirilen faaliyetlerinin ve bu derneğe hâkim olan fikir yapısının incelemesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla söz konusu çalışma iki ana bölüme ayrılarak önce Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin incelenmesi, ardından da T.E.S.T. Partisi'nin oluşumu irdelenmeye çalışılmıştır. Çalışmayı oluşturmak amacıyla arşiv belgelerine, parti ve derneğin kurucularının anı ve kitaplarına ayrıca dönemin gazetelerine yer verilmiştir.

¹⁷ Çağrı Erhan, “ABD ve NATO'yla İlişkiler”, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar C. I:1919-1980**, Baskın Oran (ed.), s.528-530.

¹⁸ Akşin, a.g.e., s.240.

1. Gayrimenkul Sahipleri Derneği

İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'de yarattığı ekonomik, sosyal, siyasal yansımalar son derece derin ve sarsıcı olmuştur. Bu açıdan bakıldığında 1945 öncesi ve sonrası Türk siyasal hayatında gerçekleşen değişim aslında toplumun yaşadığı değişimin bir tezahürü niteliğindedir. Söz konusu sebepler yalnızca siyasal alanda farklılık yaratmakla kalmamış, toplumun her kesimini de çeşitli şekillerde etkilemiştir ve yaşanan hadiselerin sonucu olarak pek çok dernek ortaya çıkmıştır. Dönemin koşulları sebebiyle gayrimenkul sahipleri de zarar gördükleri iddiasıyla bir dernek çatısı altında toplanma gereği duymuşlardır.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği ilk önce, 19 Kasım 1946 tarihinde Gayri Menkul Mal Sahipleri Derneği adıyla kurulmuştur.¹⁹ Daha sonra ise adı değiştirilerek, Gayrimenkul Sahipleri Derneği halini almıştır.²⁰ Dernek merkezi ise 1946 tarihli Dernek tüzüğünde; Galata, Ömer Abit Han, kat: 4 no:10 numaralı adres olarak belirtilmiştir.²¹

Dernek, "Mülkiyet Mecmuası" adında bir yayın organına sahiptir. Gayrimenkul Sahipleri Derneği yönetim kurulu, söz konusu mecmuanın adının neden "Mülkiyet" olarak seçildiğini aynı mecmuada açıklamıştır. Yönetim kuruluna göre ülkede "mülkiyet terbiyesi" eksiktir, hükümet mülkiyet ve tasarruf haklarını koruma noktasında ihmalkâr davranmıştır böylelikle Dernek tasarruf hak ve hürriyetinin korunması amacıyla mecmuanın adını "Mülkiyet" koymayı uygun görmüştür.²² Gayrimenkul Sahipleri Derneği Başkanı olan ve bir dönem Ankara Belediye Başkanlığı görevini de üstlenen Asaf İlbay²³, mecmuayı çıkararak neyi hedeflediklerini,

¹⁹ Süreyya İlmen, **Teşebbüslerim ve Reisliklerim**, Hilmi Kitapevi, İstanbul, 1949, s.234.

²⁰ Ö. Kürşad Karacagil, **Süreyya İlmen'nin Hayatı, Faaliyetleri ve Eserleri**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2011, s.186.

²¹ **BCA**, 490-1-0-0-600-76-9 Lef 23. Fakat daha sonra 1948 yılında yaşanan bir değişiklikte Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin genel merkezi Beyoğlu, Küçükkapı İpek Sokak no:4 adresi olmuştur bkz; **Mülkiyet Mecmuası**, 5 Mayıs 1948, S.2, s.16.

²² **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s.2.

²³ Asaf İlbay 1882 yılında Selanik'te dünyaya gelmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın arkadaşlarından olan Asaf Bey Hendese-i Mülkiye-i Şahane Mektebi Mezunudur ve harp madalyası sahibidir. Aydın, Adana, Konya, Adalar, Aydın, Çanakkale, Balıkesir de Müfettiş Yardımcılığı, Bitlis Nafia Baş Mühendisliği, Bayındırlık Vekâleti Bayındırlık Umum Müdür Yardımcılığı, Bayındırlık Umum Müdürlüğü, Ankara Belediye Başkanlığı ve 3.Dönem Bilecik Milletvekilliği gibi önemli görevler icra etmiştir.14 Ocak 1957 tarihinde vefat etmiştir bkz. Cem Kılıç, **Türk Siyasal Hayatında Muhalefet (1945-1950)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2015, s.395; Ayrıca bkz. **Habertürk**, 09.11.2014, <http://www.haberturk.com/kultur->

yine aynı mecmuada açıklamaktadır. İlbay'a göre Mülkiyet Mecmuası, mülkiyet hakkının bireyler tarafından özgürce kullanılmasını sağlamak, gayrimenkul sahiplerini tek bir çatı altında birleştirerek, ekonomik, kültürel ve sosyal bakımdan kaynaşmalarını sağlamak amacıyla var olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca İlbay, mecmuanın yine gayrimenkul sahiplerine tavsiyelerde bulunmak, sorunlarını çözmek, sigorta ve kredi işletimlerinde yol göstermek gibi pek çok işlevi olacağını da eklemiştir.²⁴

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin karşı çıktıkları esas husus, ülkede söz konusu dönem içerisinde uygulanan Milli Korunma Kanunu'dur. Kanun'un, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'ni ilgilendiren en temel noktası 30. ve 31. maddeleridir. Bu sebeple Dernek, yayımladığı her yazıda ya da dernek yöneticileri tarafından fırsat bulunan her mecrada Milli Korunma Kanunu'nun 30 ve 31. maddeleri hedef alınmıştır. Derneğin en çok karşı çıktığı Milli Korunma Kanunu maddesi olan 30. maddeye²⁵ genel olarak bakıldığında; dönemin kira bedellerinin, Korunma Kanunu'nun çıkarıldığı tarih olan 1940 senesinin kira bedellerinden fazla olamayacağı belirtilmiş ve böylelikle gayrimenkullerin kiralarına bir sınırlama getirilerek kira serbestliği ortadan kaldırılmıştır. 31. maddede²⁶ ise hükümetin gerekli gördüğü maddelerin, azami fiyatlarını tespit etmekte görevli olduğu ve bu doğrultuda da hükümete her türlü malumatın verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Korunma Kanunu çerçevesinde, söz konusu maddelerle yasaklanan kira bedelini artırma faaliyetine karşı dönemin hükümetlerinin oldukça sert bir tutum sergiledikleri gözlemlenebilmektedir. Örneğin 1948 tarihinde eski Sinop Milletvekili Dr. Bahattin Gökdemir hakkında, kira bedelini arttırmaktan dava açılmıştır.²⁷

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin yönetim kadrosu tarafından, derneğin kuruluşuna ortam hazırlayan etkenler net bir biçimde açıklanmıştır. Yönetim kadrosu öncelikle zaman içerisinde mal sahiplerinin ve mülklerinin gelirleriyle geçinen yüzbinlerce vatandaşın hayat pahalılığının git gide artması sebebiyle ciddi acılar çektiğine dikkat çekmiştir. Yaşanan bu ekonomik dar boğaz sebebiyle mülk sahiplerinin mülklerini onaracak parayı bulamadıkları, mallarının harap olduğu ve bu sebeple sık sık mülklerin çökerek vatandaşların can verdiği ya da yaralandığı ifade edilmiştir. Yaşanan hadiselerin temel nedeninin Milli Korunma Kanunu olduğu, Kanun sebebiyle mülk sahiplerinin büyük üzüntü yaşadığı şu satırlarla ifade edilmeye çalışılmıştır:

sanat/haber/1007642-ataturkle-iligili-57-yillik-sir-ortaya-cikti; **Akşam**, 09.11. 2014, <http://www.aksam.com.tr/yasam/ataturkle-iligili-57-yillik-sir-ortaya-cikti/haber-352647>.

²⁴ **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s.2.

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Resmî Gazete**, 26 Aralık 1940, S.4417.

²⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Resmî Gazete**, 26 Aralık 1940, S.4417.

²⁷ **BCA**, 30-10-0-9-52-26/030-10-00-00-9-52-21.

“Şehirlerin imarına yardım eden büyük mal sahipleri de toprağa döktüğü servet ve sermayesinin sifıra düştüğünü görmeye kanunun hükümlerine karşı ruhunda isyan duymaya başlayan bazı mülk sahiplerinin gözleri karardı, saçları dikenleşti, kanuna itaat duygusu azaldı. Çünkü bu kanun haksızdı, adaletsizdi, yalnız bir takım vatandaşı gözetiyordu. Daha doğrusu hükümet bu kanunla mal sahibi kesesinden kiracılara lütuflar ve ihsanlar yapıyordu. Mülk sahibinin türlü ve devamlı müracaatlarına kulak asmıyordu. Haklı davasını münferiden kazanamayacağını anlayınca bir dernek kurdu, tasarruf haklarının iadesi vekâletini bir nizamname ile bu derneğe verdi.”²⁸

İfade edilen hususlar doğrultusunda kurulan cemiyet, adının duyulmasıyla kamuoyu tarafından tanınan isimler üzerinde de ilgi uyandırmaya başlamıştır. Nitekim derneğin aktif üyelerinden ve bir süre de başkanlığını yapmış olan Süreyya İlmen²⁹ anılarında bu konuya dikkati çekerek, derneğe neden dâhil olduğunu açıklamıştır. Süreyya İlmen, gayrimenkul sahiplerinin haklarını savunmak amacıyla bir derneğin kurulduğunu haber alır almaz hemen gidip kaydolduğunu çünkü mülk edinme ve tasarruf haklarını kullanamadıklarını, bu durumu değiştirmeyi amaçlayan Derneğin ses çıkaran tek kuruluş olarak hayata geçirildiğini belirtmiştir.³⁰

²⁸ **Milli Kütüphane**, 1948 AD 1812; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, 6 Kasım 1948 Cumartesi günü Kadıköy’de..., s.3-4.

²⁹ Süreyya İlmen, 1874 yılının Nisan ayında Karadağ’ın Podgoriçe (Podgorica) şehrinde doğmuştur. Babası, II. Abdülhamit’in Seraskeri olan Rıza Paşa’nın oğlu yine Serasker olan Mehmed Rıza Paşa’dır. Ailesinin askeriye içindeki yüksek konumu kendisine yine askeri alanda pek çok avantaj sağlamıştır. Yine bu avantaj sayesinde genç yaşlarda Avrupa’yı görmüş, ve 27 yaşında Tuğgenerallik rütbesine yükselmiştir. 6 Eylül 1895 yılında Yüzbaşı Salih Bey’in kızı Adalet Hanım ile evlenmiştir ve üç çocuk sahibi olmuşlardır. Paşanın oğullarından Hayri Bey, Atatürk’ün eşi Latife Hanımın kız kardeşi Vecihe hanımla evlenirken, kızı ise Latife Hanımın erkek kardeşi İsmail Bey ile başarısız bir evlilik yapmıştır. Fakat Maria Violet’ten de 3 erkek evladı daha bulunmaktadır. Farklı alanda faaliyet göstermiş olmasına rağmen en dikkat çekici özelliklerinden birisi, Osmanlı Devleti’nde askeri havacılık konusundaki icraatlarıdır. Millî Mücadele’ye destek olmak için Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadıköy şubesi başkanlığını üstlenerek şube vasıtasıyla Anadolu’ya çeşitli yardımlar göndermiştir. Faaliyet alanlarının çeşitliliği konusunda pek çok örnek bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Süreyya Sineması, Süreyya Plajı ve Yoğurtçu parkıdır. Ticari faaliyetlerine ise; Süreyya Mensucat Fabrikası, İstanbul Sanayi ve Ticaret Odası üyeliği, İstanbul Sanayi Birliği Başkanlığı gösterilebilirken, siyasal alandaki faaliyetlerine; Cumhuriyet Halk Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası milletvekillikleri ile Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi başkanlığı birer örnektir olarak sayılmaktadır. 6 Şubat 1955 tarihinde 81 yaşındayken Kadıköy’ün Moda semtinde vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ö. Kürşad Karacagil, **Süreyya İlmen’in Hayatı, Faaliyetleri ve Eserleri**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2010.

³⁰ İlmen, **Teşebbüslerim ve Reisliklerim**, s.234-236.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği tüzüğünde dernek kurucuları şu şekilde açıklanmıştır; Asaf İlbay (eski Ankara Şehremini), Zühtü Sabit Bilimer (tüccar), Ferit İbrahim Yurtsan (Doktor), Muzbiryar Artin (Doktor), Abdulhalim Faik Yüce (avukat), Hüsamettin Kavalalı (hukuk mezunu) olarak belirtilmiştir.³¹ Dernek tüzüğünün 10.maddesinde belirtildiği üzere: “*Dernek, merkez yönetim kurulu kararı ile İstanbul il hududu içinde şubeler açabilir.*”³² Zira bu maddede Dernek, İstanbul ili dışında bir örgütlenme gerçekleştirilmeyeceğini beyan etmiştir.

Ulaşılan bilgi ve belgeler doğrultusunda, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin en eski faaliyeti 1946 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yolladıkları mektuptur. Milletvekillerine hitaben yazılan mektupta, Millî Korunma Kanunu'nun çıkarılışından itibaren kira hakkındaki hükümleri sebebiyle pek çok mal sahibinin ciddi sorunlar yaşadığı ifade edilmiştir.³³ Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Korunma Kanunu'nun kaldırılması ya da düzenlenmesi meselesi üzerindeki çalışmalarının yanı sıra başka alanlarda da faaliyet göstermiştir. Buna en iyi örnek Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin, Bayındırlık Bakanlığı'nın düzenlediği Birinci Türk Yapı Kongresi'ne davet edilmeleridir. Gayrimenkul Sahipleri Derneği üyeleri arasından seçilen delegeler, yüksek mühendis olan Asaf İlbay ve yine yüksek mühendis olan Sami Arım olmuştur.³⁴ Derneğe ait bir diğer faaliyet ise 1947 senesinde basılan “İstanbul Belediyesi Nasıl İdare Edildi- İstanbul Belediyesi Müstakil Olmalı ve Reisi de Halk Tarafından Seçilmelidir” isimli broşürdür.³⁵ Söz konusu çalışma, 15 sayfadan oluşmakta ayrıca İstanbul Belediyesi'nin halk tarafından seçilmesi gerektiği fikrine ayrıntılı bir biçimde yer vermektedir.

Dernek yönetimi, kuruldukları günden itibaren mal sahiplerinin tasarruf haklarını korumak ve çektikleri sıkıntıları gidermek için mücadele ettiklerini belirtmiştir. Bu doğrultuda kanuni yollar kullanılarak, hükümetle iletişim kurmak üzere çeşitli teşebbüslerde bulunulduğu, broşürler bastırılarak mal sahibinin ellerinden alınan haklarının geri verilmesi konusunda gayret gösterdikleri vurgulanmıştır. Ancak ifade edildiği üzere Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin esas gayesi, dokunulmaz olarak kabul edilen tasarruf haklarının taraflara iade edildiğini görmektir. Bu sadece Derneğin esas gayesi değil ayrıca Anayasal bir hak olması sebebiyle de mal sahibine iade edilmesi zorunludur.³⁶

³¹ **BCA**, 490-1-0-0-600-76-9 Lef 23. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Haziran1948, S.5, s.12.

³² **Mülkiyet Mecmuası**,15 Temmuz 1948, S.5, s.12.

³³ **BCA**, 490-1-0-0-600-76-9 Lef 17.

³⁴ **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s.15. Ayrıntılı bilgi için bkz. **BCA**, 490-1-0-0-526-2110-1-1 Lef 1.

³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. **BCA**, 490-1-0-0-600-76-9.

³⁶ **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s.6.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği bakış açısına göre, gayrimenkul sahibi olmak sadece anayasal bir hak değil, dini açıdan da oldukça doğaldır ve dolayısıyla bu hakkın korunması hususunda adım atılması son derece meşrudur. Söz konusu ifadeleriyle Derneğin yaptığı ya da yapacağı faaliyetler neredeyse “tanrısal bir hakkın” savunulması olarak ifade edilmiştir. Bu doğrultuda tasarruf haklarının kullanılması, savunulması, istenmesi ve mücadele edilmesi son derece tabii bir hakkın ifa edilmesi olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca Dernek bu biçimde bir tutum sergilemenin yalnızca dinen meşru değil, toplumun yüzyıllardır süren çeşitli mistik inançlarının da dışavurumu olduğunu eklemiştir. Dernek, mülklerinin kullanım hakkını koruyarak hem dinen caiz bulunan bir meselenin icrasını gerçekleştirdiğini iddia etmiş hem de bir kültür taşıyıcısı vazifesi görerek çeşitli ritüellerin devam ettirilmesi görevinin üstlenildiği ifade edilmiştir. Bu sayede derneğin üstlenmiş olduğu vazifelere dini yönden ve kültürel bakımdan da önem atfedilmiştir.³⁷ Vurgulanan diğer önemli nokta ise Türklerin hürriyet sevgisinin temelinde yatan esas unsurun toprağına olan sevgi ve bağlılığından gelmekte olduğudur. Zira Gayrimenkul Sahipleri Derneği yöneticilerinin ifadelerine göre Türkler, istiklal ve toprak bütünlüğü uğruna ölür ve öldürür. Dolayısıyla istiklal ve toprak bütünlüğünün temelinde tasarruf ve mülkiyet haklarına olan bağlılık yatmaktadır. Bunun dışında hiçbir fikrin benimsenemeyeceği gibi, köylerde yaşanan sınır ve arazi kavgalarında ölenler de Türk köylüsünün mülkiyet meselesine olan bağlılıklarını göstermektedir.³⁸

Gayrimenkul Sahipleri Derneği yönetim kadrosu, sadece mülkiyet haklarının öneminden bahsetmemiş, pek çok siyasi ve idari konuda da fikir beyan etmişlerdir. Bu hususta Derneğin ısrarla vurguladığı önemli fikirlerinden biri, ABD ile ikili ilişkilerin geliştirilmesi olmuştur. Şu da belirtilmelidir ki Gayrimenkul Sahipleri Derneği’nin içinde bulunduğu dönem itibarıyla ABD’ye yakın bir dış politika benimsenmekte ve kamuoyu bu noktada ABD yanlısı bir bakış açısı benimsemektedir.³⁹ Genel olarak

³⁷ “Dünyada mekân ahirette iman atasözü Türk İslam âleminin meskene ve dolayısıyla bayındırlığa verdiği öneme işaret eder. Bir bina yapılırken temeline para koymak âdeti altının toprağın kalbi demektir. Bütün kıymetlerin toprağına münkalip olacağına delildir. Uğur sayılır ve ferağat tavsiye eden bir felsefedir. Eski bir devri yaşatmak rolü de başkadır. Temelde kan akıtmak içtimai bir yardımdır. Yurdun korunmasını hedef tutan yüksek bir hedeftir.” bkz. **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s.2.

³⁸ **Mülkiyet Mecmuası**, 20 Mart 1948, S.1, s.2.

³⁹ İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ABD, Avrupa’nın koruyucusu haline gelmiştir. Aynı dönem içerisinde Türkiye’ye karşı Sovyet tehdidinin artması ve boğazlar ile ilgili taleplerin seslendirilmesi sebebiyle Türkiye ABD’nin desteğini kazanma ihtiyacı hissetmiştir. ABD’de Sovyet tehdidini iyi değerlendirerek Türkiye’yi desteklemeye karar vermiş, bu karar Türkiye açısından da mutlulukla karşılanmıştır. Bu doğrultuda 1946 tarihinde ABD savaş gemileri Türkiye’ye gelmiş ve bir sonraki sene komünizmin yayılmasının önüne geçmek amacıyla Truman Doktrini çerçevesinde Türkiye’ye

incelendiğinde Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin, Amerika Birleşik Devleti'ne karşı olan tutumunun oldukça ılımlı olduğu söylenebilmektedir. Zira özellikle Mülkiyet Mecmualarında sık sık ABD hakkında olumlu cümleler sarf edilmiş, yapılacak olan olası iş birliklerini destekleyici bir tutum takınılmıştır. Örneğin Mülkiyet Mecmuası'nda "İktisadi Kalkınma" başlığı altında ABD ile ilgili görüşlerini belirten Asaf İlbay, ülkenin milli kaynaklarıyla ciddi bir atılım sağlanamayacağını dolayısıyla dışarıdan bir desteğe ihtiyaç duyulduğunu not düşmüştür. Bunun yanında Amerikalıların ülkeye büyük miktarda sermaye sağlamalarının tehlikeli olacağı görüşüne de şiddetle karşı çıkmaktadır. Çünkü yapılacak olan muhtemel iş birliği siyasi ya da askeri alanlarda değil, iktisadi alanda olacağı için herhangi bir sorun teşkil etmeyecektir. Ayrıca İlbay tarafından ABD, sadece bir sermaye sahibi ülke değil aynı zamanda "demokrasi âleminin güneşi" olarak da tanımlanmıştır.⁴⁰

Tüm tanımlamalarının dışında çeşitli öneriler de sunan İlbay, askeri yardımlar açısından Türk generallerin anlayış göstermeleri gerektiğini, Amerikalılardan askeri teknikler öğrenip karşılığında, bizimde kahramanlık dersi vermemiz gerektiğini ilave etmiştir. Siyasi yardım alanında, dış işlerimiz uzağı gören bir bakış açısıyla gururlu ama samimi bir ilişki içine girmelidir. Vatandaşın millî bir birlikle Amerika'ya el uzatması gerekmekte hükümet ise hesaplı ve verimli bir şekilde hazırladıkları kalkınma planı ile Amerikalıların karşısına çıkmalıdır. Ayrıca İlbay, atılacak tüm adımlar için gereksiz endişelerin bir kenara bırakılarak hareket edilmesini de temel nokta olarak saymaktadır. Ek olarak, Türkiye'de bulunan tüm bankalar, büyük ticaret, sanayi ve inşaat şirketleri birleşerek bir iktisadi kalkınma bankası veya şirketi kurmalı Hükûmette de bu girişimi desteklemelidir. Kurulacak olan bu müessesenin temsilcileri Amerika'ya gitmeli, sermayedarlarla görüşmelidir. Basın ise Türk-Amerikan işbirliğini destekleyici yazılar, haberler yapmalıdır. Gerekirse bir "Türk-Amerikan İş Birliğini Hazırlama Derneği" kurularak ilişkiler geliştirilmelidir. ABD'nin ise çok okunan gazetelerinde ciddi ve devamlı yazılar yazarak iki ülke arasındaki iş birliğini desteklemesi yeterli görülmektedir.⁴¹ Asaf İlbay yazısına son noktayı şu şekilde koymuştur:⁴²

"Yarının büyük Türkiye Cumhuriyeti adına Amerika'ya varalım, dünyada itibar ve şeref kazanmış Türk yükselişi emel ve gayesiyle Amerika'ya koşalım. İyi niyetle iktisadi plan ve programımızı verelim, yayalım. İcap ederse bu programın

yardım edileceği duyurulmuştur. Böylece Türkiye, ABD'nin başını çektiği Batı Blok'una daha da yaklaşmıştır bkz. Kemal Karpat, **Kısa Türkiye Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016, s.165.

⁴⁰ **Mülkiyet Mecmuası**, 8 Nisan 1948, S.2, s.16.

⁴¹ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ocak 1949, S.8, s10.

⁴² **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ocak 1949, S.8, s10.

mahallen tetkiki ve daha verimli bir şekilde konulmasını birlikte etüt ederek tekemmül ettirelim ve tatbik sahasına konulmak için lazım gelen her şeyi yapalım: Kurtuluş yolu budur, yükseliş çaresi budur, refah ve saadet yolu yine budur. Evet, tam bir Türk-Amerikan iş birliği.”

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin, Amerika hususunda fazlasıyla olumlu bir tutuma sahip oldukları aşikârdır. Komünizm konusunda ise Dernek, oldukça sert bir tavır takınmıştır. Söz konusu tutumları oldukça makuldür çünkü Türkiye’de bu dönemde kamuoyunca genel olarak ABD taraftarı bir tutum sergilenmiş, Sovyetler Birliğinin karşısında yer alınmıştır.⁴³ Dönemin şartlarına uygun olarak -ABD yanlısı tutumları gereğince de-Gayrimenkul Sahipleri Derneği, komünizmi fazlasıyla zararlı bir siyasi düşünüş biçimi olarak kabul etmekte ve komünizmi “Bolşevik” kavramıyla ifade etmektedir. Çünkü Derneğe göre, Bolşeviklikte mal sahibi olma hakkı yoktur ve tüm mallar devlete aittir, devlet her binaya ya da odaya istediği kiracıyı oturabilir veya çıkartabilir, vatandaşın kendi malını dilediği biçimde kullanma hakkı bulunmamaktadır. Dernek, Bolşeviklik olarak tanımladıkları bu sistemin karşısına zıttı olarak demokrasi kavramını koymuştur. Dolayısıyla Dernek bakış açısına göre, demokrasiyle yönetilen ülkelerde durum ifade etmiş oldukları kaosu tam tersidir.

Dernek adına yayınlanan bir kitapçıkta, Derneğin başkanı Asaf İlbay komünizm konusunu işlemiş ve kendi fikirleri doğrultusunda kavramın tanımını yaparak okuyucuya sunmuştur. İlbay açısından Bolşeviklik kavramı, şu şekildedir:⁴⁴

“Büyük arazi sahiplerinin öldürülüp veya yaşatarak çiftliklerini parçalayıp köylülere taksim etmek, bir fabrikanın sahibini öldürüp veya yaşatarak fabrikayı amele arasında taksim edip işletmek, ormanları devletleştirmek, madenleri devletleştirmek, velhasıl her şeyi devletleştirmek, kimsenin elinde bir şey bırakmamak, nihayet bir ev sahibini öldürüp veya yaşatarak malını mülkünü taksim edip, bedava odalarında oturmak, bir zengini yaşatmamak,

⁴³ 1946 yılının gazetelerinde Sovyetler Birliği'nin Boğazların denetiminin ortaklaşa yapılmasını istediği, Kars ve Ardahan yöresinin SSCB denetimine bırakılmasının talep edildiği gibi çeşitli haberler sık sık yer almaya başlamıştır. Çıkan haberler doğrultusunda anti-Sovyet propagandası baş göstermiş ve bu yaklaşım kamuoyunun geneli tarafından benimsenmiştir. 1950’li yıllarda ise Türkiye tamamen ABD çizgisine kaymış ve her türlü sol akıma karşı olmak, Sovyet karşıtı bir tutum izlemek neredeyse ulusal bir politika halini almıştır. bkz. Tefik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, Ankara, İmge Kitapevi, 2008, s.30-31.

⁴⁴ Süreyya İlmen, **13 Sene Mahrum Bırakıldığımız Mukaddes Tasarruf Haklarımıza 3 Sene Sonra Kavuşacağız**, Eti Basımevi, İstanbul, 1953, s.4.

otomobillerde gezdirmemek, arılarına elmaslar, bilezikler taktırmamak velhasıl işte böyle bir âlem yaratmak!"

Ancak Asaf İlbay tarafından kaleme alınan yazıda dikkat çeken esas husus, komünizmin tek tip insan yaratma çabası olduğunun ileri sürülmesidir. Bu doğrultuda komünizmin Türkiye'ye uymamasının en büyük sebebi olarak, nüfusun büyük çoğunluğunun Müslüman olması gösterilmektedir. Çünkü Müslümanların, on parmağın onunun da bir olmadığına dair inançları söz konusudur. Hatta tezlerini savunmak açısından "El-Kasibü Habibullah", "kazanan kimse Allah'ın sevgili kuludur" anlamına gelen hadisi şerifi öne sürmüş, Müslümanların namuslarıyla çalışarak tasarruf haklarına riayet ettiklerini belirtmiştir. Zira İlbay'ın iddiasına göre Müslümanlar, tasarruf hakkını mukaddes bir hak olarak görmektedirler ve bu hakkı tanımayanlar sadece Bolşevik zihniyeti besleyenlerdir.⁴⁵ Buradan hareketle anti-komünist yaklaşımın Müslümanlar tarafından benimsenmemesinin doğal olduğu bir sonuç olduğu yorumu getirilebilmektedir.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin önemli bir üyesi olan ve Mülkiyet Mecmuası'nda da sık sık yazı yazan Ruşeni Barkın⁴⁶ da Bolşeviklik⁴⁷ konusuna değinmiştir. Barkın, Türkiye'de bir takım komünistlik faaliyetlerinin var olduğunu ve bu amaçla gizli teşebbüslerde bulunduğunu iddia etmiştir. Barkın'a göre bir ülkede komünizmin destek bulabilmesi için fabrika hâkimiyetinin olması ve bu hâkimiyet sebebiyle işçi sınıfının toprak ve bina mülkiyetine sahip olmaması gerekmektedir. Oysa Türkiye'de, bir fabrika hâkimiyeti olmadığı gibi topraksız, yersiz, evsiz olan büyük bir işçi

⁴⁵ A.g.e., s.5.

⁴⁶ Hasan Ruşeni Barkın, 1884 yılında Girit'in Hanya şehrinde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Hüseyin Sadi, annesinin adı ise Seyide'dir. 1906 senesinde kurmay yüzbaşı olarak Osmanlı ordusunda göreve başlamıştır. Fransızca, Rusça, Farsça, Yunanca dillerini bilen Barkın, askerlik ve diploması konularında da uzmanlaşmıştır. Daha sonra Kars Konsolosluğunda kâtiplik, Kudüs'te 2.sınıf konsolosluğu görevlerini ifa etmiştir. Uzun senelerden sonra yurda döndüğünde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 4,5.ve 6. Donem Samsun Milletvekilliği yapmıştır. 25 Nisan 1953 tarihinde ise vefat etmiştir bkz. **T.B.M.M. Albümü 1920-2010**, T.B.M.M. Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, C.1, 2010. Fakat Ruşeni Barkın'ı farklı kılan, Teşkilatı Mahsusa'nın önemli bir üyesi olarak çeşitli faaliyetlerde bulunmasıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Cemil Koçak, "Ey Tarihçi Belgen Kadar Konuş: Belgesel Bir Teşkilatı Mahsusa Öyküsü ", **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar**, Vol.3, No.243, 171-214.

⁴⁷ İlginç olan husus şudur ki; Ruşeni Barkın, mütarekeden sonra İstanbul'da toplanan Meclisi Mebusan'da, Bolşeviklerle anlaşmak konusunda bir öneri sunmuş ve bu önerisi telgraf aracılığı ile Mustafa Kemal Atatürk'e de iletilmiştir. Bizzat Atatürk tarafından Ankara'ya davet edilmiş ve bir hafta boyunca kendisiyle ikamet etmiştir. Bu ziyaretin sonucunda Bolşeviklerle anlaşmak konusundaki görüşünü Atatürk'e iletmış ve onay almıştır bkz. Koçak, **a.g.m.**, s 171-214.

sınıfı da mevcut değildir. Dolayısıyla ülkede, komünizm sistemine de gerek yoktur. Bununla birlikte ülkeye getirilmeye çalışılan komünizm sistemi, Moskova'dan yardım gören birkaç "vatansız" kişiden fişkırın adeta bir "beladır". Barkın, komünizmin ancak tüm hak ve hürriyetleri yok ederek kendine bir yer edindiğini hatırlatmıştır. Bu sebeple hakkı ve hürriyeti korumak için komünizmin "boğulması" ve böylelikle "yok edilmesi" gerekmektedir.⁴⁸ Ruşeni Bakan'ın komünizmi "yok edilmesi gereken bir bela" olarak tanımlaması uç bir bakış gibi görünse de İkinci Dünya Savaşı sonrası kutuplaşan dünyada taraf olan ülkeler "komünist faaliyet" olarak tanımladıkları davranışlara karşı oldukça sert tutumlar sergilemişlerdir. Bu ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye'de 4 Aralık 1945'te İstanbul'da Tan gazetesi ve sol içerikli kitap satan yayınevlerinin tahrip edilmesiyle başlayan anti-komünist yaklaşımlar 16 Aralık 1945'te iki sol parti ve iki işçi derneğinin kapatılmasıyla devam etmiş ve "komünist" oldukları gerekçesiyle büyük çaptaki tutuklamalara başlanmıştır. Komünizm bir yandan şeytanlaştırılırken, ABD "kusursuz bir kurtarıcı" olarak görülmüş ve bu düşünce biçimi kamuoyundan oldukça destek almıştır. Tam da bu hava içerisinde 1947 Truman Doktrini ve 1948 Marshall Yardımı Türkiye'nin gündemine geldi ve söz konusu gelişmeler çok ufak bir sol muhalefetin haricinde tüm ülkede kabul görmüştür.⁴⁹ Ayrıca anti-komünist tutum çerçevesinde hareket eden sadece Türkiye olmamış bu yaklaşımın mimarı olan ABD'de de komünistler fişlenmiş ve devlet memuru olmaları yasaklanmıştır. ABD karşıtı cephenin lideri olan Sovyet Rusya'da ise kapitalizmi savunanlar, akıl hastanelerine kapatılmış ya da Sibirya'ya sürgüne gönderilmiştir.⁵⁰

Barkın, uzun senelerden beri yürürlükte olan Milli Korunma Kanunu'nun mülkiyet düşmanlığına ve bunun doğal bir sonucu olan komünizme yol açtığını da ileri sürmüştür. Ülkedeki kiracılar, uzun zamandan beri oturdukları meskenleri sahiplenmiş ve mülkiyet kavramının neredeyse iptal edildiğine inanmış, böylelikle komünizm taraftar bulma şansı elde etmiştir. Hatta mahkemeler ve kanunlar da bu durumu körükleyici tavır takınmışlardır.⁵¹ Benzer görüşleri Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin başkanlığını yürüten Süreyya İlmen'de sık sık dile getirmiştir.⁵² Şu da eklenmelidir ki Türkiye'de gelişen anti-komünist tutum kendine has bir duruş sergilemektedir. Türkiye'de komünizm karşıtlığını sürdürenler mülk sahibi temsilciler değil,

⁴⁸ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ağustos 1948, S. 6, s. 6.

⁴⁹ Baskın Oran, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I:1919-1980**, Baskın Oran (ed.),s.493-494.

⁵⁰ Emre Kongar, **Tarihimize Yüzleşmek**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2011, s, 183.

⁵¹ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ağustos 1948, S.6, s. 6.

⁵² **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Kasım 1948, S.7, s. 7.

Cumhuriyeti kuran milliyetçiler ve taşra kökenli milliyetçi-muhafazakârlar olduğu ifade edilmektedir. Oysa Balkan ülkelerine bakıldığında, özel mülkiyet ve etrafında şekillenen kurumları “muhafaza” etme amacı olan kesimler önemli siyasi aktörler olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bu tarz bir durumun Türkiye’de karşılığı olmamış, muhafazakârlık bu noktada kendini Cumhuriyeti kuran seküler milliyetçi elitler ve onların eğitim kurumlarında eğitim görmüş taşra kökenli milliyetçi muhafazakârlar tarafından temsil edilmiştir.⁵³ Dolayısıyla “mülkiyet” kavramı üzerinden Milli Korunma Kanunu’nun komünizme yol açtığını iddia etmek oldukça güçtür.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Millî Korunma Kanunu ile mücadeleyi genel amacı gibi görmekte ve bu sebeple kanunu yaratan siyasi parti olan Cumhuriyet Halk Partisi’ne (CHP) karşı sert bir tutum takınmaktadır. Örneğin Asaf İlbay’a göre CHP, 25 yıldır ülkeyi idare eden, her şeye adeta pembe bir gözlükle bakmaya alışan, bilginin ve tecrübenin kendilerinde toplandığına inanan adamlar bütünüdür.⁵⁴ Süreyya İlmen’e göre ise ülkedeki hayat pahalılığının temel sebebi CHP’nin başında bulunan İsmet İnönü’dür.⁵⁵ Hatta Derneğin, CHP karşıtı tutumu öylesine sertleşmiştir ki 1950 yılında gerçekleştirilecek olan genel seçimlerde -Milli Korunma Kanunu’nun kaldırılması konusunda herhangi bir faaliyet gösterilmezse- üyelerden Demokrat Parti’yi (DP) desteklemeleri isteneceği notu düşülen bir telgraf CHP Genel Başkan Vekilliğine gönderilmiştir.⁵⁶

Gayrimenkul Sahipleri Derneği’nin CHP karşısındaki sert tutumunun, DP için geçerli olduğu söylenemez. Örneğin Dernek tarafından DP’nin, halkı demokrasiye hazırladığı ve siyasi hakların kıymetini öğrettiği ileri sürülmüştür.⁵⁷ Bununla birlikte Derneğin genel tutumu DP’nin muhalefette olduğu süreçle, iktidarda olduğu dönem arasında değişiklik göstermektedir. Bir başka örnek ise ABD ile olan ilişkiler üzerinedir. Zira Dernek Amerikalılar ile olan dostluğun, Celal Bayar ve DP sayesinde Türk Milletine nasip olduğunu ve bu dostluktan büyük mitler beslenmesi gerektiğini iddia edilmiştir.⁵⁸ Ancak Derneğin, genel olarak DP ile ters düşülen dönemlerde bile CHP aleyhine kullanılan üslubu DP’ye karşı kullanmadığı aşikârdır.

⁵³ Yüksel Taşkın, “Anti-komünizm ve Türk Milliyetçiliği: Endişe ve Pragmatizm”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce- Milliyetçilik**, C. 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 621.

⁵⁴ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Ocak 1949, S.8, s. 3-4.

⁵⁵ **Milli Kütüphane**, 1952 AD 1886, Milli Korunma Kanunu Gayrimenkul Sahipleri Derneği, s.9-10.

⁵⁶ **BCA**, 490-1-0-0-600-76-9 Lef 12.

⁵⁷ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Kasım 1948, S.7, s.2.

⁵⁸ **Milli Kütüphane**, 1955 BD 131; Süreyya İlmen (Paşanın) Vatandaşlara Beyannamesi.

Belirtilmesi gereken bir diğer husus da Gayrimenkul Sahipleri Derneği faaliyetlerinin 1959 yılına kadar devam ettiği, bu tarihten sonra ise Derneğin herhangi bir izine rastlanmadığıdır. Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin elde edilen 1959 tarihli son mektupları ise TBMM milletvekillerine gönderilmiş ve bu mektupta kiralar hususundaki talepler yinelenmiştir.⁵⁹

Tüm çalışmalarının dışında Gayrimenkul Sahipleri Derneği sadece CHP ve DP hükümetlerine karşı mücadele etmemiş, zaman içerisinde kendisine karşı kurulduğunu iddia ettiği derneklerle ilgili de faaliyetlerde bulunmuştur. Bu dernekler Kiracılar Derneği ve Tüccar Derneği'dir. Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Kiracılar Derneği'nin Millî Korunma Kanunu'nun 30.maddesi lehine tavrı takınmaları sebebiyle "yavuz kiracı ev sahibini bastırır" şeklinde bir nitelendirmede bulunmuşlardır. Kiracılar Derneği'nin söz konusu tutumu sebebiyle bu kuruluş, Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin hedeflerinden biri haline gelmiştir.⁶⁰ Gayrimenkul Sahipleri Derneği, Tüccar Derneği'ne karşı ciddi derecede cephe almış ve iki derneğe olan yaklaşımlarını da şu cümlelerle açıklığa kavuşturmuşlardır: "*Bizim kiracılardan başka büyük düşmanımız daha vardır o da Tüccar Derneğidir...*"⁶¹ Her iki dernek ile ilgili Gayrimenkul Sahipleri Derneği üyeleri tarafından sık sık yazılar yazılmış ve yapılanmalarının temel nedeninin Millî Korunma Kanunu'nun kaldırılmasını önlemek olduğu ileri sürülmüştür. Dolayısıyla söz konusu iki dernek, Millî Korunma Kanunu taraftarı oldukları gerekçesiyle Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin şimşeklerini üstlerine sık sık çekmişlerdir.

2. Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi (T.E.S.T.)

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin en temel amacı daha önce de değinildiği üzere Millî Korunma Kanunu'nun kaldırılması ve kira fiyatlarının hükümet denetiminden kurtarılmasıdır. Söz konusu amaç doğrultusunda Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin tüm faaliyetleri sonrası, derneğin yönetim kadrosu tarafından bir siyasi parti olarak mücadelelerine devam etme kararı alındığı görülmektedir. Neticede Gayrimenkul Sahipleri Derneği, 30 Eylül 1949 tarihinde siyasi bir partiye dönüşerek⁶² Türk siyasi hayatına Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi olarak dâhil olmuştur. Cemil Koçak'a göre T.E.S.T. Partisi'nin kurulmasının temel amacı, Millî Korunma Kanunu sebebiyle

⁵⁹ **Millî Kütüphane**, 1959 AD 1569; Gayrimenkul Sahipleri Derneği Neşriyatından Sayın Mebuslarımıza.

⁶⁰ **Mülkiyet Mecmuası**, 15 Temmuz 1948, S.5, s.16.

⁶¹ Süreyya İlmen, **13 Sene Mahrum Bırakıldığımız Mukaddes Tasarruf Haklarımıza 3 Sene Sonra Kavuşacağız**, s.18.

⁶² Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasi Partiler 1859-1952**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1952, s.736.

mağdur olan ev sahiplerinin, bu mağduriyetlerine son vermektir. Zira ev sahiplerinin bakış açısına göre her şeyin fiyatı artış gösterirken kiralara belirli bir fiyatta dondurulması, son derece adaletsiz bir uygulama olmuştur.⁶³ Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi; Mercan Mahallesi, Mühürdar Emin Paşa Sokak 34/3, Beyazıt/İstanbul'da kurulmuştur. Parti kurucu ve yöneticileri Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin yöneticileri ile aynıdır. Bu isimler şöyledir; Süreyya İlmen, Asaf İlbay, Ruşeni Barkın, Zühtü Bilimer, Sabri Sunar, Osman Nuri Güler, Asım Günç⁶⁴, Ferit İbrahim Yurdsan, Muhsin Nezih Eğılmez, Nazmi Baykal'dır.⁶⁵ Parti'nin genel başkanı Süreyya İlmen, as başkanı Asaf İlbay, başkan yardımcısı Ruşeni Barkın, umumi kâtibi ise Zühtü Bilimer.⁶⁶ Partinin yayın organı yoktur ancak Emlak Sahipleri Gazetesi'nden faydalanıldığı ifade edilmiştir.⁶⁷ Merkezi İstanbul olan Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, tüzüğünün 1.maddesine göre kolaylık olması amacıyla "T.E.S.T. Partisi" şeklinde yazılıp okunduğu açıklanmış⁶⁸, parti adının içindeki toprak kelimesi ise vatan, emlak kelimesi mülkiyet ve tasarruf, serbest teşebbüs kelimesi de hürriyet ve şahsi teşebbüs anlamına gelmektedir.⁶⁹

T.E.S.T. Partisi'nin açılış töreni, Kadıköy'de bulunan Süreyya Sineması'nda 22 Ekim 1949 tarihinde yapılmış ve parti beyannamesi genel sekreter Zühtü Bilimer tarafından açıklanmıştır.⁷⁰ Törende genel idare kurulu üyesi olan Süreyya İlmen, partinin gayelerini ifade eden bir konuşma yapmıştır. Söz konusu konuşmaya göre partinin başlıca hedefi şöyledir; mülkiyet ve tasarruf haklarına riayetinin temininin sağlamak, sermaye sahipleri ve işçiler arasında bir dostluk bağının temin edilmesine gayret göstermek, demokrasi alanında ilerlemeyi gaye edinmek.⁷¹ Partiye göre dostluk bağının gelişmesi ihtiyaç sahibi kesimlere iş vermek, ucuz mesken temin etmek ve sağlık kurumları yapmaktan geçmektedir. Bu sayede ülkede genel bir dayanışma sağlanmış olunur. Tıpkı devlet gibi iş sahipleri de kazançlarının belli bir kısmını düşkün kişilere vermeli böylelikle toplumda adalet de sağlanmış olunur. Fakat böyle bir adaletin gelişebilmesi ancak şahsi teşebbüsün gelişmesine bağlıdır. Şahsi teşebbüsün gelişmesiyle de milli servet

⁶³ Koçak, a.g.e., s.518.

⁶⁴ İlhami Soysal, "Türk Siyasal Yaşamında Yer Almış Başlıca Siyasal Dernekler, Partiler ve Kurucuları", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C. 8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985- 1996, s. 2016.

⁶⁵ **Türkiye'de Siyasal Dernekler II**, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1950, s. 565.

⁶⁶ A.g.e., s. 577

⁶⁷ Tunaya, a.g.e., s.736-737.

⁶⁸ A.g.e., s. 578.

⁶⁹ Naki Cevat Akkerman, **Demokrasi ve Türkiye'de Siyasal Partiler Hakkında Kısa Notlar**, Ulus Basımevi, Ankara,1950, s. 61.

⁷⁰ **Yeni Sabah**, 23 Ekim 1949, s. 2.

⁷¹ **Cumhuriyet**, 23Ekim1949, s. 2.

artış gösterir, böylece hem sermaye korunur hem de genel servet düzeyinde artış sağlanır. Ayrıca varlıklı kişiler, ihtiyaç sahiplerine yardım ettiği takdirde, sermaye sahipleri ile diğer toplumun kesimleri arasında da zorunlu bir iş birliği ortamı doğmuş olur.⁷²

T.E.S.T. Partisi beyannamesinde, neden bir parti olarak vücuda geldiği açık bir biçimde ifade edilmiştir. Bu beyannamede Milli Korunma Kanunu hükümlerinin devam ettiği ve tüm cabalara rağmen mülkiyet haklarının kullanılmadığı belirtilmiştir. Bu sebeptendir ki T.E.S.T. Partisi yönetimi, mal sahibi ve kiracı arasında yaşanan sorunları gidermek amacıyla partinin hayata geçirilmesinden önce Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin kurulduğunu, dernekçe tasarruf haklarının korunması için çok çalışıldığını, Mülkiyet Mecmuasının çıkarıldığını ve Ankara'ya delegeler gönderildiğini ifade etmiştir. Yapılan tüm çalışmaların amacı, Milli Korunma Kanunu'nun 30.maddesinin kaldırılması ya da gerektiği şekilde çeşitli düzenlemeler yapılmasının sağlanması olarak ifade edilmiştir. Hatta söz konusu isteklerin ve gösterilen çabaların bazı vekiller tarafından dikkate alındığını ve bazı değişiklik taleplerinin Meclis gündemine getirildiğini fakat hak ve adaletin "CHP politikasına feda edilerek" tasarının gündemden geri alındığı ifade edilmiştir. Bu hadiselerden ötürü artık susulmayacağını; adil bir şekilde hak arayarak seslerin daha çok yükseltileceğini ve mal sahiplerine yapılan haksızlıkların ebedileşeceğini düşündüklerinden, tasarruf haklarını korumak için artık siyasal mücadeleye geçmeye karar verdiği vurgulanmıştır.⁷³T.E.S.T. Partisi kurucuları yayınladıkları beyannamede, CHP'ye yönelik ciddi eleştirilerde bulunmuş ve ülkenin gidişatından kaygı duyulduğu için partinin kurulduğu ifade etmişlerdir.⁷⁴ Gayrimenkul Sahipleri Derneği olarak gösterilen çaba ve faaliyetleri siyasal alanda gösterme zorunluluğu hissedilmesinin en temel sebebi, seslerini daha iyi duyurabilmek olduğu kuşkusuz bir gerçektir. Dernek halinde Meclis'e her ne kadar telgraf, mektup, broşür ve hatta delege yollasalar da istedikleri geri dönüşü alamamışlar ve karşı durdukları Milli Korunma Kanunu'nu yürürlükten kaldırtmayı başaramamışlardır. Bundan dolayı Meclis çatısı altına girmek hedeflenerek, söz konusu sorunlara siyasal sistem içinde çare arama yolunun seçildiği aşikârdır.

T.E.S.T. Partisi, 30 Eylül 1949 tarihinde kurulduktan sonra İstanbul ilinde teşkilatlanmaya başlamış ve bu doğrultuda 1950 yılının Mart ayında İstanbul'un ilçelerinden olan Eminönü ve Beşiktaş ilçeleriyle Beyazıt, Kadıköy ve Fatih'te parti ocakları hayata geçirilmiştir.⁷⁵

⁷² Türkiye'de Siyasi Dernekler II, s.593-594.

⁷³ A.g.e, s.570-571.

⁷⁴ A.g.e, s.571.

⁷⁵ Tunaya, a.g.e., s.737.

3. T.E.S.T. Partisi Programı ve Tüzüğü

T.E.S.T. Partisi tüzüğü, 12 alt başlıktan ve 90 maddeden oluşmaktayken,⁷⁶ T.E.S.T. Partisi'nin Programı ise 2 kısımdan oluşan, toplamda 102 madde içeren oldukça detaylı hazırlanmış bir programdır. Söz konusu programın 1. kısmı 10 alt başlıktan ve 57 maddeden oluşurken, 2. kısım 11 alt başlık ve 45 maddeden meydana gelmiştir.⁷⁷

T.E.S.T. Partisi programının 1.maddesinde; partinin milli iradeyi hâkim kılan demokrasi ilkesinin idare prensibi olarak benimsediği belirtilmiştir. 2.maddesinde ise; partinin tam bir demokrasi cumhuriyeti olduğu, insani milliyetperver olduğu, gelenek ve göreneklerle birlikte ahlaki prensiplere bağlı olduğu ve bu sebeple de muhafazakâr bir yapıya sahip olduğu ifade edilmiştir. Bunun dışında partinin ılımlı liberal olduğu, adaletin temel prensipten sayıldığı çünkü bu prensibin Türk Müslüman dininin esaslarından olduğu ileri sürülmüş ve T.E.S.T. Partisi "*topyekûn ıslahatçı iş partisi*" olarak tanımlanmıştır.⁷⁸ Böylelikle programlarının 1. ve 2. maddelerinde partinin fikri yapısı bir anlamda açıklanmış ve ilan edilmiştir. Belirtilmesi gereken husus şudur ki; Batılı muhafazakârların savundukları en temel değer "mülkiyet" kavramıdır. Fakat muhafazakârlar, liberaller kadar mülkiyet kavramına geniş sınırlar atfetmezler. Bu sebeple muhafazakârlar "bırakınız yapsınlar" söylemini ve piyasa ekonomisini kıyasıya eleştirirler buna karşılık ise hayat şartlarının iyileştirilmesi için sınırlı bir mülkiyeti yüceltirler.⁷⁹ Ancak Batılı muhafazakârlara karşı, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın da kuramcısı sayılan Ahmet Ağaoğlu, farklı bir bakış açısı geliştirerek liberal-muhafazakâr bir siyasi çizgi takip etmiştir. Ağaoğlu, devletin doğası gereği devletçi olacağını ve devletin müdahalesinin, toplumdaki uyumu sağlama vazifesi görmesi nedeniyle oldukça normal bir tutum olduğunu ifade etmektedir. Devletin bu müdahalesinin en önemli şartı ise iktisadi hayata tamamen nüfuz etmekten ziyade, bir düzenleyici konumda bulunmasıdır. Bu sebeple Ağaoğlu, devletin düzenleyici tavrını aşan müdahaleleri kabul etmez fakat "devleti gözetken bir liberalizm" yaklaşımını benimser.⁸⁰ Ağaoğlu'nun bakış açıcı mühimdir zira Gayrimenkul Sahipleri Derneği ve T.E.S.T. Partisi'nde önemli görevler üstelenen Süreyya İlmen, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluşunda da görev almıştır. Bu bakış açısı doğrultusunda hem

⁷⁶ Türkiye'de Siyasi Dernekler II, s.572-592.

⁷⁷ A.g.e., s.593-612.

⁷⁸ A.g.e., s.593.

⁷⁹ Baran Dural, *Türk Muhafazakarlığı ve Nurettin Topçu- Başkaldırı ve Uyum*, Kriter Yayınevi, İstanbul, 2010, s.56.

⁸⁰ A.g.e., s.120-121.

Dernek hem de Parti, devletin ekonomiden tamamen elini çekmeden, özel sektörün karşılayamadığı işleri karşılamasını öngörmüşlerdir.⁸¹

T.E.S.T. Partisi yönetimi parti programlarında, ülke idaresi ve genel işleyiş ile ilgili ilginç fikirler ortaya koymuştur. Söz konusu fikirlerden biri de ülkenin memur, milletvekili ve hâkim sayılarının fazla olduğudur. Memur ve milletvekili sayılarının fazla olduğuna inanan T.E.S.T. Partisi, bu sayılarda azalışa gidilmesi gerekliliğini parti programlarının 40.maddesinde savunmuştur. Ayrıca 40.maddenin devamında, içinde buldukları dönemde de uygulanan anayasanın yeterli olmadığı ve günün koşullarına göre demokratik esaslar doğrultusunda tekrar düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Parti kuvvetler ayrılığına taraf olduğunu ve anayasa değiştirilirken ikinci bir meclis kurulması gerektiği fikrini de ileri sürmüştür. Kurulması planlanan bu ikinci meclise “olgunlar meclisi” adı verilmekte ve olgunlar meclisinin üye sayısı 100 kişiden oluşmaktadır. Olgunlar Meclisinin 63 üyesi illerin büyük kongresindeki delegeler tarafından, 25 üyesi üniversite meclisleri, barolar, ticaret ve sanayi odası birlikleri ile emlak sahiplerini temsil eden kesimler tarafından, 12 üyesi ise idari ve askeri kesimden olmak üzere bakanlar kurulu kararıyla seçilerek meclise girişleri sağlanmalıdır. Ayrıca bu meclisin görevleri, anayasaya konulacak olan hükümlerle belirlenmelidir.⁸² Mühim olan husus şudur ki T.E.S.T. Partisi tarafından yapılan “ikinci meclis” fikri, her ne kadar etkili olup olmadığı bilinmese de, 1961 Anayasası ile hayata geçirilmiştir. 1961 Anayasası’nın kabulüyle birlikte TBMM, iki ayrı meclisin bir araya gelmesinden oluşmuş ve bu meclisler; Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu olmuştur.

İlginç olan bir başka fikir ise Parti programının 69.maddesinde göze çarpmaktadır. 69.maddeye göre 30 yaşına gelen sağlıklı her kadın ve erkek evlenmelidir; sağlıklı ve bekâr olanlara ise ağır vergiler konulmalı, bu kişiler her türlü yardımdan veyahut muafiyetten mahrum tutulmalıdır. Parti yalnızca evlilik kurumunu düzenlemekle kalmamış, kürtaj meselesine de değinmiştir. T.E.S.T. Partisi’ne göre; kasten çocuk düşüren ya da düşürten kimselere karşı ağır ceza uygulanmalı, kürtajla yok edilen çocukların yaşatılması amacıyla ise

⁸¹ Bu noktada belirtilmelidir ki Türkiye’de 1930’lu yılların aydınlarını en çok meşgul eden meselelerden biri devletin ekonomiye olan müdahalesi ve bunun sınırları olmuştur. Zira dönemin şartları itibarıyla “devletçilik” ilkesi beninmiş, ilkenin uygulayıcısı da dönemin iktidar sahibi olan CHP olmuştur. CHP’nin de parti programlarında her ne kadar özel teşebbüs dışlanmamış olursa da devletin ekonomideki rolü ağırlıklı olarak devam etmiştir. Dolayısıyla devletin ekonomi üzerinde ki bu ağırlıklı rolünün liberal bir anlayışı kabul eden siyasi partilerle ters düştüğü söylenebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hakan Uzun, “Cumhuriyet Halk Partisi Kongrelerinde Devletçilik Tartışmaları (1931-1947)”, **Avrasya İncelemeleri Dergisi- Journal of Eurasian Studies (AVİD)**, V/2 (2016), 273-305.

⁸² **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.599-600.

hükümet ve belediye kurumları oluşturularak doğum için kolaylıklar yaratılmalıdır.⁸³ Partinin, daha öncede belirtildiği üzere muhafazakâr bir bakış açısına sahip olduğu ifade edilmiştir. Muhafazakâr öğretisi de “aile” ve “millet” önemli iki unsur olarak görülmüştür. Öyle ki muhafazakârlar, aile ve milleti tanrıya giden yolda kutsal bir durak olarak kabul etmiştir. Muhafazakârlıkta aile mühimdir çünkü aile; özgür toplumun kurucusu aynı zamanda da -bireyler geçmişi hızlı unuttuğundan- geçmişi ve değerleri hatırlayarak gelecek kuşaklara aktaran bir işlev göstermektedir.⁸⁴ Partinin muhafazakâr yapısının gereği olarak, evliliğe sert önlemler getirerek aile yapısını korumaya çalışmaları ve dolayısıyla toplum yapısının bozulmasını engellemek istemeleri doğal bir yaklaşım olarak kabul edilebilmektedir.

T.E.S.T Partisi beyannamesinde, hiçbir şahsi kin ya da ihtirasa sahip olmadan yalnızca ülkenin ve milletin yararına çalışılacağı belirtilmiştir. Zira Parti yönetimine göre ülkede adalet yoktur, CHP ülkede adaleti tesis edemeyerek Anayasaya aykırı hükümler çıkarmak suretiyle çeşitli zümreler yaratmıştır ve vatandaşlar arasında adaletsizliğe neden olmuştur. Söz konusu adaletsizliğin en temel sebebi ise T.E.S.T. Partisi'ne göre, Millî Korunma Kanunu'dur. Kanun sebebiyle pek çok insan mağdur olmuş, karaborsa, vurgunculuk, hayat pahalılığı ciddi surette artmıştır. Kanun, ülkedeki pek çok kesime zarar vermesi dışında, mülkiyet hakkını baltalaması sebebiyle de “Moskova kâbusunu” derinleştirmektedir.⁸⁵

T.E.S.T. Partisi beyannamesinde; Partinin cumhuriyetçi, insani milliyetçi, adalet ilkesine sıkı sıkıya bağlı olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple haklarını çiğneyen her kesim ya da partiyle mücadele etmekten çekinmeyen fakat fikirlerini destekleyen her kuruluşla da ortak bir biçimde çalışılması taraftarı bulunduğu ifade edilmiştir. T.E.S.T. Partisi ülkede, komünizm fikrinin asla yayılmasına izin verilmeyeceğini ve bu amaçla söz konusu fikrin vatan dışında kalması için çalışılacağı, hayat pahalılığını yenmek üzere mücadele edileceği, tüccarların gedik usulünü⁸⁶ tekrar getirmelerine izin vermeden ortak

⁸³ A.g.e., s.605.

⁸⁴ Dural, a.g.e., s.55.

⁸⁵ **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.567-771.

⁸⁶ Gedik usulü esasen, Osmanlı Devleti’nde tekel ve imtiyaz anlamına gelmektedir. Daha açıklayıcı bir ifadeyle; sahiplerinin yapacağı işi başkalarının yapamaması ve satacağı şeyi başkalarının satmaması koşulluyla, hükümet tarafından bir senet içindeki hükümlerin kullanılması ve yürütülmesi olarak açıklanmaktadır. Yalnız ellerinde imtiyaz fermanları olan kişilerin sanat veya ticaret yapmasına izin veren bu fermanlar, esnafın sayılarının değişimi, mülk sahiplerinin kiralarının arttırılmaması, gediği olmayanların sanat ve ticaret yapamaması, boşalan gediklerin esnafının çırak ve kalfalarına verilmesi, dışarıdan esnaflığa kimse kabul edilmeyerek çıraklıktan ve kalfalıktan yetiştirilmesi hükümlerini kapsamaktadır bkz. Selahattin Bayram, “Osmanlı Devleti’nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik

bir çözüm yaratılacağı, tek adamlığın ya da şef kavramının parti tarafından tanınmadığı vurgulanmıştır.⁸⁷

Parti beyannamesinde en dikkat çekici husus, “münevver dindar” taraftarı olunduğunun belirtilmesidir. Bu doğrultuda Parti programında geçen 17. madde ile Partinin “münevver dindar” taraftarı olduğu açıklanmıştır.⁸⁸ Münevver sözcüğünün anlamı “aydın, aydınlatılmış” olarak açıklanmış⁸⁹ ve bu sebeple münevver sözcüğüne ikame olarak, aydın kelimesi de sık sık kullanılmıştır. Osmanlı döneminde, aydın kelimesinin temsilcisi olarak “ulema” sınıfı işaret edilmekteyken, yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla birlikte ulema sınıfı yerini “münevver” terk etmiştir. Bu sebeptir ki münevver kelimesi bir anlamda ulemadan farklılaşmayı da ifade eder hale gelmiştir. Fakat Batıda “aydın” otoriteye karşı bir figür olarak görülürken, Osmanlı’da “münevver” otoritenin emri altında bir duruş sergilemiştir.⁹⁰ Osmanlı münevveri kendi içinde Batıcı, Osmanlıcı, İslamcı, Türkçü olarak çeşitlilik gösterirken, Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte “aydın” haline gelmesi ve Batıcı kesimin iktidar olmasıyla aydın kelimesine karşılık “Batıcı münevver” kavramının kullanıma girmesine neden olmuştur.⁹¹ Ahmet Emin Yalman, 27 Kasım 1946 tarihinde Vatan gazetesinde yer alan yazısında “münevver gençlikten” bahsederken tahsilli, üniversite mezunu kişileri kastettiğini açıklamış ve ülke kurtuluşunun münevver gençliğin elinde olduğunu belirtmiştir.⁹² Bu açıdan Parti’nin ortaya koyduğu “münevver dindarlık” kavramına bakıldığında, akılcı bir bakış açısıyla dine bağlı olduklarını ifade etmeye çalıştıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira 17. Maddede; münevver dindar taraftarı olduğu açıklanmakla kalınmamış, din ve devlet işlerinin karıştırmayacağını, devlet işlerinin tek merkezinin TBMM olduğu, din işlerinin yerinin insanların vicdanı olduğu ve ibadet hürriyetinin yanında yer aldığı açıklanmıştır.⁹³ Dolayısıyla partinin laik bakış açısıyla “din meselesine” yaklaştığı ve bireysel inançlara saygılı bir tutumu benimsediği ifade edilebilmektedir.

Teşkilatı ve Esnaf Loncaları”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.21, 2012, s.109-110.

⁸⁷ *Türkiye’de Siyasi Dernekler II*, s.573-574.

⁸⁸ *A.g.e.*, s.595.

⁸⁹ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük (K-Z)*, C.2, Ankara, 1988, s.1609.

⁹⁰ Bayram Ali Çetinkaya, “Meşrutiyet Dönemi (1876-1909) Aydın ve Devlet Adamının/Bürokratının Kimlik Yapısı”, *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XII/2, 2008, s.77-78.

⁹¹ *A.g.m.*, s.78-79.

⁹² Ahmet Emin Yalman, “Münevver Gençliğin Rolü”, *Vatan*, 17 Kasım 1946.s.1.

⁹³ *Türkiye’de Siyasi Dernekler II*, s.595.

Programlarının19. maddesinde ise T.E.S.T. Partisi'nin çeşitli din ve mezheplere mensup cemaatlerin dini amaçlarla dernek kurmalarına Cemiyetler Kanunu çerçevesinde izin verileceği, dini vakıfların bu teşkilatlara devredileceği, fakat bu kuruluşların asla siyasetle ilgili olmalarına izin verilmeyeceği belirtilmiştir. Maddenin devamında aslında T.E.S.T. Partisi'nin zihnindeki din ile ilgili yol haritası ya da toplumun sorunlarına yönelik çözüm önerileri, şu şekilde ifade edilmiştir: “*Makbul ve müstahsen olan, ananeler ve milli gelenekler ve göreneklerimizi inhitata sürükleyen, asri taklitçilik ve züppelik gösterileriyle mücadele ederek, millî ahlak akidelerinin sağlamlaşmasına gayret eder*”⁹⁴

4. T.E.S.T. Partisi ve Seçim Faaliyetleri

Akşam gazetesinde 2 Eylül 1949 tarihinde yer alan habere göre, İstanbul'da bulunan siyasi partilere birer yazı gönderildiği ve yazıda, milletvekili ara seçiminin yapılmasının planlandığı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda İstanbul'da mukim bulunan siyasi partilerin, milletvekili ara seçimine katılıp katılmayacaklarının 3 gün içinde bildirilmesi gerektiği, cevap vermeyen partilerin ise seçime girmeyeceklerinin anlaşılacağı ilan edilmiştir. Söz konusu yazışma sebebiyle, İstanbul'da bulunan parti isimleri gazetede açıklanmıştır.⁹⁵ Fakat buradaki esas husus yazının çıktığı tarihten 28 gün sonra T.E.S.T. Partisi'nin kurulmuş olmasıdır. Dolayısıyla Parti'nin ara seçime girme olanağı olmamış ve bu konuda herhangi bir siyasi faaliyette bulunulmamıştır.⁹⁶

T.E.S.T. Partisi, 14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleştirilmesi kararlaştırılan milletvekili genel seçimleri için ise aday listesini açıklamıştır. İstanbul'dan seçim yarışına dâhil olunacağı ve aday olacak isimlerin ise şunlar olduğu belirtilmiştir; Süreyya İlmen, Asaf İlbay, Ruşeni Barkın, Zühtü Bilimer, Osman

⁹⁴ A.g.e., s.595-596. Ayrıca bkz. Cemil Koçak, **Geçmişiniz İtinayla Temizlenir**, s.517-518.

⁹⁵ Bu partiler şöyledir; CHP, DP, MP, Kalkınma Partisi, Yalnız Vatan İçin Partisi, Türkiye Sosyalist İşçi partisi, Sosyal Adalet Partisi, Liberal Demokrat Partisi, Türk Muhafazakâr Partisi, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi, Türk Sosyal Demokrat Partisi, Yükselme Partisi, Ergenekon Partisi, Köylü ve İşçi Partisi'dir bkz. **Akşam**, 2 Eylül 1949, s.3.

⁹⁶ Ayrıca, 8 Eylül 1949 tarihinde yine Akşam gazetesinde çıkan bir habere göre, İstanbul ili için gerçekleştirilecek olan milletvekili ara seçimine sadece 3 siyasal partinin gireceği ve bu partilerin; CHP, Sosyal Demokrat Partisi ve Türkiye Yükselme Partisi olacağı ilan edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Akşam**, 8 Eylül 1949, s.2. Zira MP ve DP, gerçekleşecek olan ara seçime katılmayacaklarını açıklamıştır bkz. Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**, Bilgi Basımevi, Ankara,1976, s.58.Ayrıca bkz. **Zafer**,14 Ekim 1949, s.1. Ülkede planlanan milletvekili ara secimi, 16 Ekim 1949 tarihinde 12 il için gerçekleştirilmiştir. Bu iller; Bursa, Bitlis, Erzincan, İçel, İstanbul, Kars, Kastamonu, Manisa, Mardin, Muş, Tokat ve Urfa'dır bkz. Erol Tuncer, **1950 Seçimleri**, TESAV Yayınları, Ankara,2010, s.64. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Zafer**, “İstanbul'da Ara Seçim Faaliyeti”,16 Ekim 1949, s.1.

Nuri Gürler, Sabri Sunar, İbrahim Gür, Asım Günç, Efzaiş Suat Yalçın, Dr. Prof. Şakir A. Ediz, Talat Akdoğan, Karabet Sakaryan, İsak Çiprut, Muhsin Nezih, Doktor Emil Orfandis, Sabri Barlas, Ali Aksel, y. Fehmi Eren, Şeref Hivel, Abdulkadir Can, Nazmi Baykal, Mazlum Tozan, A. Halit Başar'dır.⁹⁷

T.E.S.T. Partisi, 5 Mayıs 1950'de İstanbul Mercan'da bulunan lokalde bir basın toplantısı düzenlemiş ve bu toplantıda as Başkan Asaf İlbay⁹⁸ açıklamalarda bulunarak Partiyi "mefkûre" partisi olarak nitelendirmiştir. Ayrıca büyük partilerin hedefinin iktidar olduğunu fakat hiçbir partinin aleyhinde olmadıklarını, aksine elbirliği ile çalışılmasına taraftar olduklarını açıklamıştır. Ekonomi konusundaki bakış açılarını ise "iktisadi işlerde şahsi teşebbüslere taraftarız" şeklinde açıklayan İlbay, büyük işlerin gerçekleştirilebilmesi için 30 milyar liralık bir bütçeye ihtiyaç olduğunu ve küçük partilerin aktif olması sayesinde söz konusu sermayenin kendiliğinden geleceğini ileri sürmüştür. Bu süreç içerisinde hükümetin sadece sulama işleri gibi işlerde aktif olması gerektiğini, bu gerçekleşirse örneğin Adana gibi yerlerde sulama alanları arttırılarak pamuk konusunda Mısır'ın bile önüne geçilebileceğini vaat etmiştir. İlbay konuşmasında ülkede ki yönetim sisteminin merkezîyetçilikten çok, kuvvetli bir âdem-i merkezîyete ihtiyaç duyduğunu ayrıca Partinin en önemli gayesinin köylüyü kalkındırmak olduğunu, azınlık kavramının ortadan kaldırılarak Türk vatandaşı ortak kimliğinde buluşulması gerektiğini ve Kira Kanunu'nun kaldırılması gerektiğini vurgulamıştır. Ancak bu hususlardan en ilginç olanı kuşkusuz başkent ile ilgili ileri sürdüğü görüşler olmuştur. Zira T.E.S.T. Partisi, İstanbul'un Türkiye Cumhuriyeti'nin merkezi olmasını arzuladıklarını ifade etmiş; Ankara'nın ise kültür şehri olarak hayatına devam etmesi gerektiği tezini ortaya atmıştır.⁹⁹ Şu da belirtilmesi gereken bir husustur ki hem Gayrimenkul Sahipleri Derneği hem de T.E.S.T. Partisi olarak, genelde faaliyet alanları İstanbul ili ile sınırlı kalmıştır. Yollanan mektup ya da telgraflarda, ülke adına konuşuluyor olursa da genel bakış açısı daima İstanbul üzerinden yürütülmüştür. Dolayısıyla T.E.S.T. Partisi'nin söz konusu beyanatında İstanbul'un başkent olması gerektiğinin vurgulanması, genel tavırları ile tutarlı bir tutum göstermektedir.

T.E.S.T. Partisi'nin de milletvekili aday listesini açıkladığı ve 14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleştirilen seçimde; DP oyların %55,2'sini; CHP

⁹⁷ **Akşam**, 29 Nisan 1950, s.1.

⁹⁸ Gazetede ki haberde Asaf İlbay için 'parti başkanı' ifadesi kullanılmıştır. Fakat Partinin genel başkanı görevini Süreyya İlmen yürütmekte, as başkanlığını ise Asaf İlbay üstlenmektedir bkz. **Türkiye'de Siyasi Dernekler II**, s.577.

⁹⁹ **Cumhuriyet**, 6 Mayıs 1950, s.1-3.

%39,6'sını ve MP %4,6'sını¹⁰⁰ almıştır.¹⁰¹ Alınan oy oranlarına göre de DP 416 milletvekili, CHP 69 ve MP 1 milletvekili çıkararak TBMM'de temsil hakkı kazanmışlardır.¹⁰²

Söz konusu dönemde aktif olan siyasi partilerden sadece 3'ü yani CHP, DP ve MP 14 Mayıs 1950 genel seçimine katılmıştır.¹⁰³ Dolayısıyla buradan da anlaşılacağı üzere T.E.S.T Partisi 14 Mayıs 1950'de gerçekleştirilen milletvekili genel seçimlerine her ne kadar aday listesini açıklamış olsa bile girmemiş ve TBMM'de temsil edilme şansı hiç olmamıştır.¹⁰⁴ Ancak seçimin gerçekleşmesinden bir gün sonra, Vatan gazetesinin köşe yazarlarından olan Sinan Korle yazısında, İstanbul'da saat 17.45'te, 37 numaralı sandıktan T.E.S.T. Partisi'ne 1 oy çıktığını açıklamaktadır.¹⁰⁵ Bu doğrultuda yapılan araştırmalar neticesinde ulaşılan bilgilere göre, T.E.S.T Partisi'nin ne 16 Ekim 1949 milletvekili ara seçimlerine ne de 14 Mayıs 1950 tarihli milletvekili genel seçimlerine katılmadığı ortaya çıkmıştır.

5. T.E.S.T. Partisi'nin Sonu

Gerçekleştirilen genel seçimden sonra Milliyet gazetesinde çıkan bir habere göre T.E.S.T. Partisi'nin, Müstakiller Birliği'ne¹⁰⁶ Milli Kalkınma Partisi ile birlikte dâhil olacağı ve bu sebeple parti liderlerinin sık sık görüştüğü iddia edilmiştir. Hatta 3 partinin birleşmesi ile meydana gelecek

¹⁰⁰ Mete Kaan Kaynar, **Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri 1923-2006**, İmge Kitapevi, Ankara, 2007, s.83.

¹⁰¹ Tefik Çavdar söz konusu seçimde, DP'nin %53,3, CHP'nin %39,9, MP'nin %3,1 oy aldığını belirtmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tefik Çavdar, **a.g.e.** s.20. Fakat Feroz Ahmad ise alınan oy oranlarının, DP'nin %53,59, CHP'nin %39,98, MP'nin %3.03 'nü aldığını ifade etmektedir bkz. Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **a.g.e.**, s.66. T.B.M.M.'nin resmi sitesinde ise oy oranları şu şekildedir; DP %52,68, CHP %39,45, MP %3.11. Ayrıntılı bilgi için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_secimler.secimdeki_partiler?p_secim_yili=1950. 18.08.2017.

¹⁰² Erol Tuncer, **a.g.e.**, s.85.

¹⁰³ Seçime katılan siyasi partiler için bkz. **BCA 30-1-0-0-51-309-7** Lef 2. Erol Tuncer, 1950 Seçimleri, s.13.

¹⁰⁴ Kaynar, **a.g.e.**, s.89.

¹⁰⁵ Sinan Korle, "Dünkü Seçimlerde", **Vatan**, 15 Mayıs 1950, s.9.

¹⁰⁶ Müstakiller Birliği, 5 Nisan 1950 tarihinde İstanbul'da kurulmuş ve hem siyasi parti hem de siyasi amaç güden dernek şeklinde faaliyet göstermiştir. Kurucuları şöyledir; Hazım Dağlı, İsmail Hami Danişment, Fuat Demiroğlu, Akif Erdemgil, Hüsnü Emir Erkilet, Mehmet Semih Günür'dur. Müstakiller Birliği, genel olarak liberal ve muhafazakâr bir bakış açısına sahiptir ve oluşumun temel siyasi hedeflerinden birisi partiler arasındaki uzlaşmayı sağlamaktır bkz. Akkerman, **a.g.e.**, s.62, **Cumhuriyet**, 7 Nisan 1950, s.1. Tarık Zafer Tunaya, Müstakiller Birliği'nin T.E.S.T. Partisi ile birlikte Liberal Köylü Partisine ilhak ettiğini ve bu sebeple de münfesihi addedildiğini ifade etmiştir. Bu sebeple Müstakiller Birliği'nin kapanış tarihi, genel olarak kaynaklarda 1950 senesi olarak ifade edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tunaya, **a.g.e.**, s.738.

olan yeni oluşumun liderinin, Rauf Orbay olacağı ileri sürülmüştür. Fakat Rauf Orbay tarafından bu haber tekzip edilmiş; ek olarak Müstakiller Birliği'nin Başkanı İsmail Hami Danişmend, tüzükleri gereği son 30 yılda hükümette her ne şekilde olursa olsun görev almış olan kimselerin aza olarak bile bu birliğe dâhil edilemeyeceklerini, dolayısıyla Rauf Orbay'ın başkanlığa getirilmesinin mümkün olmadığını açıklamıştır.¹⁰⁷

T.E.S.T. Partisi fazla bir siyasi faaliyette bulunamamış¹⁰⁸ ve bir müddet sonra gazeteye yansıyan haberler gerçekleşmeye başlamıştır. Bu doğrultuda 26 Temmuz 1950 tarihli olağanüstü kongresini gerçekleştiren T.E.S.T. Partisi, umumi heyeti tarafından kendini feshetme kararı almıştır.¹⁰⁹ Parti başkanının 31 Temmuz 1950 tarihinde ise resmi makamlara fesih kararını bildirdiği belirtilmiştir.¹¹⁰ 26 Temmuz 1950'de feshedilen T.E.S.T. Partisi ve Müstakiller Birliği, siyasi güçlerini birleştirmeye karar vererek 3 Ağustos 1950'de Liberal Köylü Partisi'ni kurmuşlardır.¹¹¹ Ankara Caddesi, nu: 44/1 İstanbul adresinde kurulan Parti, kurucu kadrolarına Müstakiller Birliği'nden ayrılanların bir kısmı da dâhil olurken, T.E.S.T. Partisi'nin kuruluşunda da görev sahibi olan Asım Günç ve Asaf İlbaş'da yer almıştır. Partinin herhangi bir yayın organı yoktur ve parti tarafından hiç kongre düzenlenmemiştir.¹¹² Ayrıca Liberal Köylü Partisi, hiçbir milletvekili genel seçimlerine katılmamış ve bu sebeple TBMM'de temsil edilme şansına hiç sahip olmamıştır.¹¹³ Liberal Köylü Partisi'nin genel başkanlık görevini kuruluşu olan 3 Ağustos 1950 tarihinden, 1951 yılına kadar İsmail Hamdi Danişmend¹¹⁴ daha sonra kapanış tarihi olan 6 Mayıs 1951 tarihine kadar ise Lutfi Aksu üstlenmiştir.¹¹⁵ T.E.S.T. Partisi'nde as başkanlık görevini yürüten Asaf İlbaş ise Müstakiller Birliği ile ortaklaşa kurulan Liberal Köylü Partisi'nde

¹⁰⁷ *Milliyet*, "Müstakiller Birliği ile Milli Kalkınma ve Toprak Partilerinin Birleşme Teşebbüsü İlerliyor", 9 Haziran 1950, s.2.

¹⁰⁸ Füzûzan Hüsrev Tökin, *Türkiye'de Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişmesi 1839-1965*, Ekin Basımevi, İstanbul, 1965, s.85.

¹⁰⁹ Kaynar, *a.g.e.*, s.90.

¹¹⁰ *Milliyet*, 31 Temmuz 1950, s.2.

¹¹¹ Kaynar, *a.g.e.*, s.92. Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Serhan Yücel, *Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859-2006)*, İstanbul, Alfa Yayınları, 2006, s.33. Sencer, *a.g.e.*, s.205.

¹¹² Tunaya, *a.g.e.*, s.739.

¹¹³ Kaynar, *a.g.e.*, s.92.

¹¹⁴ İsmail Hamdi Danişmend, 1889 yılında Merzifon'da doğmuştur. Mekteb-i Mülkiye'yi bitirmiştir. Sivas Kongresinde İstanbul temsilcisi olarak yer almıştır. Yazarlıkta yapan Danişmend, Türkiye İlim ve Sanat Cemiyeti'nin de kurucusudur. 1967 senesinde ise vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kaynar, *a.g.e.*, s.92.

¹¹⁵ Lutfi Aksu, 1884 senesinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Askeri tıbbiyeyi bitiren Aksu daha sonra patolojik anatomi alanında Profesör unvanının sahibi olmuştur. Esnaf Hastanesi'nin başhekimlik görevini üstlenmiş olan Aksu, yazarlık da yapmıştır. Ayrıca Atatürk'ün na'sına tahnit işlemini yapan yani bedeninin bozulmaması için bir tür ilaçlama yönteminin uygulanması sırasında da görevlidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kaynar, *a.g.e.*, s.92.

“umumi idare heyeti reisi” görevini üstlenmiş ve yeni partinin beyannamesini bu unvan ile yayınlamıştır.¹¹⁶ Yayınlanan bu beyannamesine göre Liberal Köylü Partisi’nin genel prensipleri ve kurulma amacı şöyledir; demokrasinin ülkede kökleşmesi için iktidara karşı şuurlu ve yeni prensiplere dayanan ve vatandaşları içine alan bir partiye gerek duyan girişimciler, ülkenin 18 milyon köylüsünün kalkınmasını esas umde olarak kabul etmiş ve parti kurulmuştur.¹¹⁷

Beynamede pek çok konu, neredeyse T.E.S.T Partisi’nin genel görüşlerine uygun olarak eklenmiştir. Örneğin, âdem-i merkeziyet anlayışı gereği olarak, köyün kalkınması için halk meclisleri eliyle kendi sorunlarını kendilerinin çözmesi fikri öne sürülmektedir. Aynı yaklaşım ve öneri, T.E.S.T. Partisi’nin Programında 44.maddede¹¹⁸ yer almaktadır. Yine benzer şekilde Liberal Köylü Partisi demokrasi anlayışları gereği ülke idaresinin kuvvetler ayrılığı prensibine uygun olarak yasama, yürütme ve yargı güçlerinin ayrı ayrı kurumlarca idare edilmeleri gerektiği vurgusunu yapmış ve bu amaçla ikinci bir meclis olan “olgunlar meclisi” kavramını öne sürmüştür. Fakat “olgunlar meclisi” önerisi, T.E.S.T. Partisi’nin programının 40.maddesinde¹¹⁹ mevcuttur. Liberal Köylü Partisi, iktisadi iş birliği meselesinde Türk-Amerikan dostluğunu elzem görmektedir. Her ne kadar İngiltere ve Fransa ile de ortaklık yürütülmesi istense de esas ağırlık merkezinin ABD olması gerektiği vurgulanmaktadır. Yine bu açıdan bakıldığında da hem T.E.S.T. Partisi anlayışı ile hem de Gayrimenkul Sahipleri Derneği¹²⁰ ile benzer fikirler üzerinde durulmuştur. Keza Liberal Köylü Partisi tarafından, iktisadi işlerde devletin rolünü yalnızca “koruyucu” olarak belirleyen ve şahsi teşebbüslerin yapamayacağı ağır sanayi işlerini gerçekleştirmesi istenmektedir.¹²¹ Benzer anlayış pek çok noktada T.E.S.T. Partisi tarafından yinelenmiş ve hatta partinin isminde dahi kullanılarak “serbest teşebbüse” olan bağılıkları ilan edilmiştir.

Liberal Köylü Partisi beyannamesinde, diğer siyasal partilere değinilirken Millet Partisi’nin programının iyi olduğu, fakat millet açısından fazlaca benimsenmediği ifade edilmiştir. CHP açısından ise T.E.S.T. Partisi gibi ve hatta Gayrimenkul Sahipleri Derneği gibi oldukça sert bir tutum gösterilerek, kendilerinin tekrar tek parti olmak için her şeyi yapacakları ve ülkeye zarar verdikleri vurgusu yapılmıştır.¹²² Ancak ilginç olan husus 1951

¹¹⁶ Liberal Köylü Partisi, **Liberal Köylü Partisi Beyannamesi**, Cemal Azmi Matbaası, İstanbul,1951, s.14.

¹¹⁷ A.g.e., s.6.

¹¹⁸ **Türkiye’de Siyasi Dernekler II**, s.599

¹¹⁹ A.g.e., s.599

¹²⁰ **Mülkiyet Mecmuası**, 1 Haziran 1948, S.4, s.2

¹²¹ **Liberal Köylü Partisi**, s.11-12.

¹²² A.g.e., s.4-5.

tarihinde yayınlanan beyannamelerinde, 1950 seçimlerini kazanan ve iktidar olan Demokrat Parti'ye karşı hiçbir açıklamada bulunulmamasıdır. Parti tarafından yapılan tek tespit, milletin DP'ye fazlaca oy vermesine CHP'nin şaşırması olmasının yanında, DP'nin de söz konusu sonucu beklememesinin muhtemel oluşudur.¹²³ Liberal Köylü Partisi kurucuları beyannamelerinde, kendilerini dindar olarak tanımlamış fakat hurafe ve batıl inançlardan taraf olmadıklarını bununla birlikte irtica ile mücadele edeceklerini de eklemişlerdir. Partinin siyasi yelpazede ki konumu ise genel olarak şu biçimde açıklanmıştır: *“Ne sağcıyız ne solcuyuz! Doğru yolcuyuz. Bu yol, itidal ve istikrar içinde milli kalkınmaya istikamet verecektir.”*¹²⁴

Liberal Köylü Partisi'nin akıbeti de tıpkı T.E.S.T. Partisi gibi olmuş ve 6 Mayıs 1952 tarihinde kendini fesh ederek, Türkiye Köylü Partisi ile birleşme yolunu seçmiştir.¹²⁵ 1952 senesinde Ankara'da kurulan Türkiye Köylü Partisi'nin kurucu kadrosunda yine Asım Günç ve Asaf İlbay yer almıştır.¹²⁶ Türkiye Köylü Partisi'nin genel başkanlığını ise Remzi Oğuz Arık, Fahri genel başkanlığını Ethem Menemencioğlu ve genel sekreterliği görevini Tahsin Demiray üstlenmiştir. Fakat bu partinin de kaderi diğer partiler gibi olmuş ve 1958'de Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşerek siyasi hayatına son vermiştir.¹²⁷

Sonuç

Gayrimenkul Sahipleri Derneği'nin 1946 senesinde faaliyete geçişinden Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi'nin 1950 yılındaki kapanışına kadar geçen süreç içerisinde Türk siyasal hayatına dair pek çok çıkarımda bulunmak mümkündür. Çünkü bu tarih aralığı, Türk siyasal yaşamının pek çok yenilikle karşılaştığı, değişim ve dönüşüm yaşadığı, dünya siyasetinin ve genel havasının ciddi çalkantılar içerisinde olduğu bir dönemdir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, dünyadaki pek çok ülke bu savaştan ciddi derecede hasarlı olarak çıkmıştır. Türkiye, bitmesine yakın bir zamanda savaşa dâhil olduğunu açıklamış olsa bile savaşın yansımalarından etkilenmemek adına dönemin hükümet etme görevini üstlenen partisi CHP, çeşitli önlemler almak mecburiyetinde kalmıştır. Alınan sert önlemler sonucunda, ülke her ne kadar savaşa hazırlıklı hale gelmişse de bu durumun halka ve siyasete yansımaları

¹²³ A.g.e., s.4.

¹²⁴ A.g.e., s.14.

¹²⁵ Kaynar, a.g.e., s.92. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tunaya, a.g.e., s.740. Muzaffer Sencer, **Türkiye'de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri**, May Yayınları, İstanbul,1974, s. 206.

¹²⁶ İlhami Soysal, “Türk Siyasal Yaşamında Yer Almış Başlıca Siyasal Dernekler, Partiler ve Kurucuları”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985- 1996, s.2016.

¹²⁷ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, a.g.e., s.97-98.

oldukça tesirli olmuştur. Alınan en sert tedbirlerden bir de 1940 senesinde yürürlüğe giren Milli Korunma Kanunu olmuştur.

Gayrimenkul Sahipleri Derneği olarak yola çıkan ve genel anlamda Milli Korunma Kanunu'nun kaldırılmasını talep eden yapının, esasen bir "baskı grubu" olarak nitelendirilmesi yerinde olacaktır. Baskı grupları ise kendi içinde farklı sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Her ne kadar bu sınıflandırma kesin çizgilerle gerçekleştirilemese de genel hatlar üzerinden bir ayırım yapmak mümkündür. Bu doğrultuda Gayrimenkul Sahipleri Derneği, baskı gruplarının "ortak menfaatler altında toplanan grup" kategorisine dâhil edilmesi yapısı gereği mümkündür. Zira bu kategoride ana kriter, grup üyelerinin maddi menfaatlerini gözetmektir.¹²⁸ Gayrimenkul Sahipleri Derneği yayınladıkları raporlarında, kuruldukları günden itibaren esas amaçlarının mal sahiplerinin tasarruf haklarını korumak olduğu ifade edilmiştir. Burada hak olarak belirtilen husus, mülklerinin kiralarını özgürce belirleme haklarının olmaması ve bu sebeple de mal sahiplerinin yaşadığı maddi zararlardır. Dernek ve Parti arasındaki bağın ise, baskı grubu ve siyasi parti arasındaki ilişki kategorilerinden olan "yapısal bağ" kısmına dâhil olduğu belirtilebilir. Zira Dernek ve Partinin ilişki içerisinde olduğu hatta Derneğin faaliyetlerinin yetersiz kalması üzerine siyasi mücadeleye girişildiği, T.E.S.T. Partisi'nin beyannamesinde açıklamıştır. Dolayısıyla iki yapının arasındaki bu bağı, sürekli yapısal bir bağ olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

T.E.S.T. Partisi, çok partili siyasi yaşama geçildiği dönemde, CHP'nin siyasi fikirlerinin karşısında yer almıştır. Pek çok meselede DP ile ortak çizgide buluşan Parti, Türk siyasi hayatında sonraki yıllarda da ortaya çıkan muhafazakâr, liberal, milliyetçi ve İslami yönü ağır basan partilerden biri olarak sayılabilmektedir. Ancak şu da belirtilmelidir ki T.E.S.T. Partisi Başkanı olan Asaf İlbay tarafından partinin diğer büyük partilerden iktidarı hedeflemek noktasında ayrıştığını belirtmektedir. Zira T.E.S.T. Partisi, bu sebeple hiçbir siyasi partinin aleyhinde değildir aksine el birliği ile çalışarak ülkede ki sorunların giderilmesi gerektiğine inanmaktadır ifadesi kullanılmıştır.¹²⁹ Bu husustan hareketle T.E.S.T. Partisi'nin dönemin bir başka liberal-muhafazakâr çizgideki DP'den ayrıldığı aşikârdır. Partinin kuruluşunda ki temel amaç Milli Korunma Kanunu'nun kaldırılması için siyasi mecrada mücadele etmektir. Fakat bunun için yoğun bir iktidar olma mücadelesi gözlemlenmemektedir. Oysa DP, 1950 genel seçimlerine gidilen süreç içerisinde oldukça hareketli bir siyasi propaganda süreci yürütmüş, oyların büyük çoğunluğunu alarak iktidar olmuş ve iktidar olma hedefine ulaşmıştır.

¹²⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Münci Kapani, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2007, s.211-221.

¹²⁹ **Cumhuriyet**, 6 Mayıs 1950, s.1-3.

Sonuç olarak ifade edilmesi gereken husus şudur ki hem dernek hem de siyasi parti dönemin şartları içerisinde bir ihtiyaç dâhilinde ortaya çıkmıştır. Her ne kadar en temel amacı Milli Korunma Kanunu'nun kaldırılması olsa da T.E.S.T Partisi, Kanun'un kaldırıldığını göremeden dağılmıştır. Ancak Gayrimenkul Sahipler Derneği'nin T.E.S.T. Partisi'nin amaçlarına ulaşmada yetersiz kaldıklarını söylemek, iki yapıyı da oluşturan isimlere haksızlık etmek olacaktır. Amaçlarını gerçekleştirmede başarısız olsa da T.E.S.T. Partisi, kendisinden sonra kurulan benzer düşünüş yapısına sahip siyasi partileri anlamak için de iyi bir örnek teşkil edebilmektedir.

KAYNAKÇA

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi [BCA]

Resmi Yayınlar

Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2012.

Milli Kütüphane, 1948 AD 1812; Gayrimenkul Sahipleri Derneği, 6 Kasım 1948 Cumartesi günü Kadıköy'de..., s. 3-4.

T.B.M.M. Albümü 1920-2010, T.B.M.M. Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, C.1, 2010.

Türkiye'de Siyasi Dernekler II, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1950.

Kitaplar

Ahmad, Feroz ve Bedia Turgay, **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**, Bilgi Basımevi, Ankara, 1976.

Akkerman, Naki Cevat, **Demokrasi ve Türkiye'de Siyasi Partiler Hakkında Kısa Notlar**, Ulus Basımevi, Ankara, 1950.

Akşin, Sina, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007.

Binark, İsmet, **Türk Parlamento Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi- VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.

Dural, Baran, **Türk Muhafazakârlığı ve Nurettin Topçu- Başkaldırı ve Uyum**, Kriter Yayınevi, İstanbul, 2010.

İlmen, Süreyya, **Teşebbüslerim ve Reisliklerim**, Hilmi Kitapevi, İstanbul, 1949.

_____, **13 Sene Mahrum Bırakıldığımız Mukaddes Tasarruf Haklarımıza 3 Sene Sonra Kavuşacağız**, Eti Basımevi, İstanbul,1953.

Kapani, Münci, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2007.

Karpat, Kemal, **Kısa Türkiye Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.

Kaynar, Mete Kaan, **Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri 1923-2006**, İmge Kitapevi, Ankara, 2007.

Keyder, Çağlar, **Türkiye’de Devlet ve Sınıflar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

Koçak, Cemil, **Geçmişiniz İtinayla Temizlenir**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

Kongar, Emre, **Tarihimize Yüzleşmek**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2011.

Liberal Köylü Partisi, **Liberal Köylü Partisi Beyannamesi**, Cemal Azmi Matbaası, İstanbul,1951.

Oran, Baskın (ed.), **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I:1919-1980**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

Sencer, Muzaffer, **Türkiye’de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri**, May Yayınları, İstanbul, 1974.

Taşkın, Yüksel, “Anti-komünizm ve Türk Milliyetçiliği: Endişe ve Pragmatizm”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce -Milliyetçilik**, Cilt 4, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.

Tunaya, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasal Partiler 1859-1952**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul,1952.

Tuncer, Erol, **1950 Seçimleri**, TESAV Yayınları, Ankara, 2010.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II, Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Araştırma Merkezi Yayını, 2011.

Tökin, Füzûzan Hüsrev, **Türkiye’de Siyasal Partiler ve Siyasal Düşüncenin Gelişmesi 1839-1965**, Ekin Basımevi, İstanbul, 1965.

Makaleler

Çetinkaya, Bayram Ali, “Meşrutiyet Dönemi (1876-1909) Aydın ve Devlet Adamının/Bürokratının Kimlik Yapısı”, **C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, XII/2- 2008, s.75-120.

Erdoğan, Öztürk, “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında İzmir’de Beslenme Sorunu”, **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, Cilt:4, Sayı.11, s.147-158.

İlhami Soysal, “Türk Siyasal Yaşamında Yer Almış Başlıca Siyasal Dernekler, Partiler ve Kurucuları”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.8, İletişim Yayınları, İstanbul,1985- 1996, s.2015-2016.

Koçak, Cemil, "Ey Tarihçi Belgen Kadar Konuş: Belgesel Bir Teşkilatı Mahsusa Öyküsü ", **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar**, Vol.3, No.243, 171-214.

Koraltürk, Murat, “Türkiye Ekonomisi”, **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, C.17, s.581-597.

Selahattin Bayram, “Osmanlı Devleti'nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilatı ve Esnaf Loncaları”, **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 21, 2012, s.81-115.

Uzun, Hakan, “Cumhuriyet Halk Partisi Kongrelerinde Devletçilik Tartışmaları (1931-1947)”, **Avrasya İncelemeleri Dergisi- Journal of Eurasian Studies (AVİD)**, V/2 (2016), 273-305.

Sürelî Yayınlar

Akşam

Cumhuriyet

Mülkiyet Mecmuası

Resmî Gazete

Yeni Sabah

Zafer

Tezler

Karacagil, Ö. Kürşad, **Süreyya İlmen'nin Hayatı, Faaliyetleri ve Eserleri**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2011.

Kılıç, Cem, **Türk Siyasal Hayatında Muhalefet (1945-1950)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2015.

Ansiklopediler ve Sözlükler

Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük (K-Z)**, C. 2, Ankara, 1988.

İnternet Kaynakları

Habertürk, 09.11.2014, <http://www.haberturk.com/kultur-sanat/haber/1007642-aturkle-ilgili-57-yillik-sir-ortaya-cikti>.

Akşam, 09.11. 2014, <http://www.aksam.com.tr/yasam/aturkle-ilgili-57-yillik-sir-ortaya-cikti/haber-352647>.